

קדושת ציון

דעת תורה בנושאי ארץ הקודש ת"ו • דרישת ציון על טהרת הקודש
מופץ ב-6,000 עותקים בכל ריכוזי היהדות החרדית

דעת תורה

דעת תורה מאת רבן של ישראל מרן הנצי"ב מוולאז'ין

נגלית לבית אביך וגו', וזאת היתה טענת משה רבינו שיאמרו ישראל "לא נראה אליך ה'".

וע"ז הראה הקב"ה אות המטה שנהפך לנחש, והיה ראש המטה לראש הנחש וקצה המטה לקצה הנחש, וצוהו ה' לאחוז בזנבו ונתהפך למטה, והיה ראוי להיות שוב קצה המטה מה שאין מקום לתופשו כך בכפו, אבל לא היה כן, אלא ויהי למטה בכפו היינו שנתהפך קצה המטה להיות לראש המטה, וכדרך שתופשים המטה בכף, ובזה הראה שאע"פ שאינך כדאי בעיניהם, אלא להיות זנב לאריות, מ"מ בזכות האבות נהפך משה רבינו לראש מנהיגי הדור, שהוא משל למטה ושבט, והנה נענש מרע"ה על שחשד את ישראל לאמר כי לא יאמינו כשנראה ה' למשה להוציא את ישראל ממצרים, כי באמת אין לחוות דעה את ה' וכאשר אמר ע"י ישעיה הנביא "כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי".

וכן לעת כזאת אחרי אשר אנו רואים מתוך עלילותיו שהעיר את לב הנדיב להפליא לעשות לטובת הישוב והטה את לב השלטון ושריו להסכים לזה, אותותיו אלה הם דבריו, כמו שכתוב שמו שם דברי אותותיו ואין לנו להתחכם לאמר כי נצרך להיות באופן אחר.

וביחוד חובה על גדולי ישראל יברכם ה' להשתתף לרצון ה' ע"י עצות ליחידים אשר ברכם ה' להפריז על איזה סך מסוים, או לנדב לחברה הקדושה אשר על ישוב הארץ נוסדה, ובוה יזכו גם המה לראות את ישראל בנויהם בארץ ה' שמה, ויהיו מאירים ככוכבים, דרך ארץ הקודש לרבים, וזכות הרבים יהיה תלוי בהם, וימצאו חיים צדקה וכבוד כמשמעו ומדרשו, וכנפש העמוס בעבודה, הבא עה"ח היום יום א' לימי תשובה שנת תרנ"א פה"ק וולאז'ין.

נפתלי צבי יהודה ברלין

ממוך הספר "שיבת ליון" - קובץ מאמרי גאוני הדור
בשנת יס"ז ארץ ישראל, וורשא תרנ"ב, עמ' 17

דבר העורך

הרב יהודה אפשטיין

תהפוכות העתים המתחלפות בעולם מציינות אתגר בפני היהדות הנאמנה ונושאי דגלה, אשר למול קדמה מדעית בלתי-נתפסת והתפתחויות מדיניות מרחיקות-לכת, עומדים על כך כי אותה תורה שנתנה לפני מעל שלושת אלפים שנה, בעת בה אנשים קנחו את עצמם בצרור ודגמי הרכב החדשים ביותר היו חמור וגמל - באותה תורה שנתנה באותה העת טמונים הפתרונות לשאלות המכריעות של החיים, להלכה ולמעשה. ככל שהאדם נעשה מתוחכם ומשוכלל, ככל שהוא מתקרב ביכולותיו לנקודה בה יצליח "לברוא" חיים, כך, על-פי השקפת העולם המערבית, הופך האלוקים לישות לא רלוונטית, שאין לה מה לומר בעולם המודרני, ודאי לא בחיים הציבוריים.

אולם מי שענינו בראשו ואינו מתפתה לשיפוט שטחי לנוכח המציאות הנראית, מבין היטב, כי לכל אותם תהליכים לא רק שאין משמעות בלא יד מכוונת, אלא שבלא הכרה עמוקה וכניעה של האדם בפני אותה יד - הרי הוא מוביל את עולמו לאסונות. וצחוק הגורל המר יהיה, כי דווקא אותה קדמה בה כה התפאר - היא אשר תקבור אותו תחתיו. טעימה מהאסונות הצפויים כבר קבלנו בעת מלחמות העולם שחווינו במאה השנים האחרונות, והמצב הנפיץ במוקדים כה רבים ברחבי הגלובוס אינו מבשר על רגיעה יתרה בעתיד הנראה לעין.

בתוך כל זאת, הולך ומתגלה ה' אלוקי ישראל כמלך על כל הארץ, אשר מלכותו בכל משלה. בתהליך שאין לו אח ורע בתולדות העמים, לקח לו ה' את עמו אחר כמעט אלפיים שנות גלות, רדיפות והשפלות, אשר היו מחסלות כל עם אחר, והביאו לארץ אשר נשבע

אחרית כבראשית

כבר הראנו דעת חז"ל כי בשעה שאין קללת ה' רבוצה על ארצנו להיות שממה אז רצונו ית' שתתישב הארץ על ידי ישראל עמו וכמו שאמר ה' ליצחק אבינו (בראשית כ"ו, ז') "שכן בארץ", ופרשו חז"ל במדרש רבה (פרשת ס"ד) - "עשה שכונת ארץ, הוי זורע הוי נוטע הוי נציב", אע"ג שהפלישתים הושיבוהו אז לפי צרכם ועדיין לא הגיעה השעה שינחלוהו זרע אברהם, מכל מקום היה רצון ה' שיעשה יצחק מצדו איזה מושב ושכונה לפניו.

והנה כעת החיה קול דודנו הקב"ה עלינו ע"י שאנו רואים כמה סיבות היוצאות מהמסבב כי כך ברצונו ית' שתתישב הארץ לאט לאט ע"י נדחי ישראל והטה לב מלך הקיר"ה ושריו להרשות לעשות ועד וחברה לאסוף כסף "לתמוך את אחינו עובדי אדמה ובעלי מלאכה אשר בא"י ובסוריא" והועד הזה מתנהג ע"פ חוקים ישרים בדעת הממשלה, אות היא כי כך עלה ברצון ה' לעשות ישוב ע"י ישראל בארצנו הקדושה, ועלינו להעיר ולהפיח רוח אהבת הארץ ולמלא אחר רצון ה' בכל אופן שיזדמן לפנינו, אם בפעולה חומרית בעבודת האדמה, או בחרשת המעשה או במסחר, אם בפעולה רוחנית היינו הדפסת ספרים מועילים לענין הנשגב, ואין לנו לחשוב מחשבות כי ראוי היה הדבר הגדול הזה באופנים אחרים כאשר מצויר בדעות בני האדם, כי על זה לקה משה רבינו על שאמר (שמות ד', ט') "והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי, כי יאמרו לא נראה אליך ה'", ולקה ע"ז כדאיתא במס' שבת דף צ"ז. והדבר ברור שלא אמר משה והן לא יאמינו כלל בגאולה, שהרי אותה הם מבקשים, אלא אמר משה שלא יאמינו למשה כי נראה אליו ה', והיינו משום שלא היו יודעים את משה לגדול בתורה המסורה להן מן האבות, וגם לא נודע בקדושה וחסידות, שהרי היה בנעוריו גדל בפלטין של פרעה, ועוסק בחכמות חיצוניות, ומלוכב ומדבר כמצרי, שע"כ חשבוהו בנות יתרו כמצרי, ולפי דעות בני האדם היה ראוי יותר שיתראה ה' לאהרן קדוש ה' שהיה נביא עוד במצרים, כמש"כ בס' שמואל (ש"ב, ז', ט"ז) "הנגלה

דיני שמיתה - מוכרים היטב בבתי המדרשות. מאמרו של הרב ברנד מופיע במדור ההלכתי "שערי ציון", ולאור המנהג המקובל לציין את המצוות התלויות בארץ בט"ו בשבט, ראש השנה לאילן, הוא דן בגבולות הארץ בכלל, ובגבול הדרומי בפרט לעניין מצוות התלויות בארץ ולענין מצוות ישוב הארץ.

הרב אליהו ברים אף הוא מתייחס לענין אכילת פירות הארץ, ומשם הוא נוחת לעומק הסוגיה של יחס התורה לגשמיים בכלל, והביטוי של אותו יחס בארץ-ישראל בדווקא לעומת חוצה לארץ. קוראיו הותיקים של העלון יכולים להעיד, כי מאמריו של הרב ברים דורשים עיון מדוקדק וכובד ראש, שכן דרכו לירד לרובדים הפנימיים ביותר ולדלות משם תובנות מאלפות.

הרב אשר ברמץ אף הוא מתייחס לאכילת הפירות בארץ ומעמיד אותנו על חשיבות האכילה המתקנת תוך קיום מדוקדק של המצוות התלויות בארץ כתנאי לשיבתנו בה. כפי שנאמר כבר בעבר בעלון זה, אין שתי סוגיות - אחת של ישיבת הארץ והשניה של קיום המצוות בה, אלא הכל ענין אחד - שנצטוונו לשבת בארץ ולהחיל עליה את הקדושה עליידי קיום המצוות בתוכה.

בשו"ת דרישת ציון מתייחס הרב בן-ציון גולדשטיין כדרכו בלא מורא ובלא משוא פנים לשאלות הרגישות ביותר, והפעם הוא דן בטענה, ולפיה מוטב היה להשאיר קהילות מסוימות בחו"ל, שם קיימו את התורה, מאשר להעלות אותן לארץ, לאור השמד הרחני שעברו כאן. הרב גולדשטיין אינו נרתע מהשאלה, ופותח בפנינו צוהר לדיעת קורות העתים, אשר חסרונה לעיתים מהווה אבן נגף בפני חשיבה ישרה. רבים הם אלו שאינם יודעים את העובדות המצמררות המתוארות עליידי הרב גולדשטיין, ואילו ידעו אותן נכונה - הייתה השקפתם שונה לחלוטין.

במדור "קוראים כותבים" אנו מפרסמים מכתב של יהודי יקר, המקנא לדבר ה' בתורה, אשר נתן לנו את הארץ וחייב אותנו לשמט אותה בשביעית, ויוצא כנגד חוגים מסוימים, אשר קדשו מלחמה כנגד שומרי השביעית בשל דאגה כביכול לישוב הארץ. המסווה מוסר מעל פניהם במכתב חשוב זה.

ויהי רצון שאכן נזכה לישיבת הארץ וקיום כל הברכות האמורות בתורה תוך קיום מדוקדק של המצוות התלויות בה ללא פשרות וללא זיופים.

חודש טוב, העורך

מורה הנצי"ב על כך שגם בגאולת מצרים, היו סבירו לחוות דעה לה' כיצד לגאול את ישראל באופן מושלם יותר מהאופן בו נקט למעשה. אולם לא מחשבותינו מחשבותיו, וכאשר הוא בוחר לגאלנו, עלינו להצטרף למהלך ולא לערער אחריו בשל פרטים כאלו ואחרים שאינם עולים בקנה אחד עם שכלנו המוגבל.

הרב מנשה בן-יוסף, כותב חדש בעלון, מנתח אף הוא את מהלך הגאולה ממצרים, ומלמדנו כלל גדול בענייני פקידה וזכירה, כלל אשר ברמה מסוימת כבר עמד עליו הרב חיים פרידמן במאמריו על ספר "קול התור". הרב בן-יוסף מראה מתוך פשטי המקראות כיצד היו כאן שני מהלכים המשלימים האחד את השני, ולפי הכלל הידוע, המקשר בין גאולת מצרים לגאולה העתידה, הרי אנו מצויים בעיצומו של תהליך דומה בימינו אלו ממש.

הרב חיים פרידמן עצמו עומד הפעם על אותו יסוד שכבר הוזכר בעלונים קודמים, ולפיו עם ישראל נושא את שם ה' בעולם, כבודם הוא כבודו ושפלותם היא שפלותו. הוא מוסיף בדבריו, כי אף ארץ ה' מבטאת במצבה את כבודו של אלוהי ישראל.

הרב חיים והב במדורו על הספר "ויאל משה" עומד על יסוד עיקרי בתהליך הגאולה, והוא אפשרות הגאולה בדרך הטבע, והיחס בין אפשרות זו לגאולה הנסית המתוארת בחלק מהמקורות.

הרב בנימין הלוי עומד על היחס בין קיבוץ גלויות לפריחת השממה, ומצביע על נקודות מספר העולות מתוך הדברים, לרבות נושאים הלכתיים שיש ליתן את הדעת עליהם בזמננו זה, כשעם ישראל שב אל אדמתו.

המדור החשוב "בעקבי הצאן", אשר נפתח בחודש שעבר, זכה לתגובות נלהבות מקוראים רבים, אשר חשובה להם החשיפה למקורות של רבותינו כפי שהם עצמם הורישו לנו. בעקבות הרשעת החייל שהרג מחבל בחברון, ולאור הבלבול השורה בקרב הציבור עקב מגומום בנושא זה של דוברים שונים כאלו ואחרים המתמירים לייצג את הציבור החרדי, ראינו לנכון בחודש זה לאסוף מעט מקורות, המראות כיצד מתייחסת תורת ה' לאויבי ישראל, ואיך ראוי לנהוג במקרים כאלו.

זכינו החודש, ואל צוות הכותבים של העלון הצטרף הגאון רבי יצחק ברנד, הידוע בשער בת רבים כמי שידיו רב לו במקצועות רבים בתורה, וספריו המקיפים בנושאים שונים מעירובין ועד גרות, מהתמודדות עם טכנולוגיה בשבת ועד

לאבותינו לתת לנו עוד מלפני מתן תורה, באותם ימי בראשית. אחר כל הסערות והדרמות, המלחמות ונדידות העמים, ניכר לעין כל, כי המהלך האלוהי בבריאה חזק מכל "מציאות", מכל "ריאליות", מכל "פרקטיקה".

כלפי מה הדברים אמורים? החודש נכנס לתפקידו נשיא חדש בארה"ב, מי שנחשב ל"איש החזק בעולם". מה משמעות הדברים מבחינת המהלך האלוהי? מה יש לתורה לומר בענין זה? מה יש לנושאי דגלה לבטא לנוכח ההתפתחויות. מלל רב כבר נאמר ונכתב בענין, אך נראה כי הנקודה המרכזית פשוט אינה עולה על לב. אותם אלו אשר ביכו את המצב העגום בעת שלטון הנשיא הקודם, כעת צוהלים לנוכח הנשיא החדש, ה"אוהד", ה"ידידותי". אולם כשם שהבכיות של אז היו בכיות של חינוך, כך הצהלות כעת הן צהלות שווא.

מי שלומד את המציאות לאור דבר ה', לאור דברי נביאיו ולאור מאמרי חז"ל, מבין כי היסוד העיקרי עליו בנויה ההיסטוריה היהודית היא החיוב לבטוח בה' ולא בשום בעל ברית אחר. "הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב" (צמדבר כ"ג, ט"ז). הנביאים שבים ומזהירים את ישראל לבל יתפתו אחר בריתות עם עמים שונים. "אשור לא יושיענו עלי-סוס לא נרכב ולא-נאמר עוד אלהינו למעשה ידיו אשר-בך ירחם יתום" (ישעיהו כ"ד, ד). "עתה מה-לך לדרך מצרים לשתות מי שחור ומה-לך לדרך אשור לשתות מי נהר" (יחזקאל כ"ג, ט"ז). לקדוש ברוך הוא יש מהלך אחד ויחיד בהיסטוריה, ובמהלך זה אנחנו מיועדים לגאולה מתוך בטחון מוחלט בו. איננו אמורים לחשוש מנשיא כזה, וחלילה לנו לסמוך על נשיא אחר. ואם עד כה נמנעה ההנהגה הרופסת חסרת האמונה בה' מלנקוט בצעדים מתבקשים בשל החשש מתגובת הנשיא העוין, הרי שכעת הם עלולים להמנע מנקיטת אותם צעדים מחשש לקלקול היחסים הטובים עם הנשיא ה"אוהד".

השורה התחתונה, שמי שאינו מונע עליידי השקפת התורה הצרופה, מי שאינו רואה בקב"ה את הגורם המכריע בזירה המדינית - בהכרח יוביל אותנו לאסון. התורה אינה לא "ימין", ולא "שמאל", היא שביל הישר, המסילה המחברת שמים וארץ, ואם נלך לאורה נזכה לגאולה בעוז ובתפארת בלא אותם יסורים נוראיים של חבלי משיח, אליהם מובילה אותנו ההנהגה הכפרנית.

ההתבוננות וההעמקה באותו מהלך אלוהי המביא את העולם לתכליתו היא אשר הניעה את רבנו הנצי"ב, כאשר דחף ועודד את ההתיישבות כאן בארץ עוד בימים בהם רבים הטילו ספק בכל המהלך. ב"דעת תורה" המובאת בפתח הגליון,

חדש! ניתן להיות מגוי על עלוני "קדושת ציון" ותוך כך ליטול חלק באחזקת העלון. מתרומה בסך 10 ש' לחודש ומעלה, ניתן יהיה לקבל את העלון עד לבית. באותה הזדמנות ניתן להזמין גם כמות של עלונים לצורך חלוקה. לפרטים ניתן להתקשר למספר 052-7137627, או במייל - yyy7@neto.bezeqint.net

גרסינן במגילה י"ז. - "ומה ראו לומר קיבוץ גלויות לאחר ברכת השנים, דכתיב ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא", והיינו כי ההתפתחות הגשמית של הארץ הלזו הנשמה שהיתה כגן עדן, אחר שכל שנות גלות בניה הייתה חרבה ושוממה - אין זה דבר שיכול להיות במקרה, אלא הוא דבר מכוון להכין מקום לקיבוץ ישראל, ואחריו באות ומתקבצות הגלויות למקומן.

והנה כל עוד לא נשלם קיבוץ הגלויות לגמרי, והיינו שנתקבצו כל ישראל למקומם ולנחלתם, עדיין יש להוסיף להתפלל ולבקש על שלמות קיבוצם [אם כי באמת הלשון שהוסיפו בנוסח ספרד - "שבור עול גלות / עול הגויים מעל צווארינו ותוליכנו קוממיות לארצנו" אינו מתאים אלא לזמן שעיקב קיבוץ הגלויות בא מחמת עול הגויים], אך יש לברר מהו מהותו ועיקרו של קיבוץ זה, להיכן שאיפתנו ומגמתנו בתפילתנו ובאיזה אופן מוגדר הדבר שנתקבלה תפילה זו.

והרי תפילה זו שהותקנה, אם ע"י אנכה"ג ואם ע"י שמעון הפקולי (כמבואר בס' חתומים), הותקנה בארץ ישראל ע"י יושיה בן נחמיה שכבר היה יישוב יהודי קיים בארץ ישראל, וממילא אין כוונת התפילה על הבאת כל יחיד ויחיד לארץ ישראל, אלא על יישוב הארץ בקיבוץ כלל ישראל. וצריך לברר גדר וכמות יישוב זה בכמות ובאיכות. וכי נאמר, דכל שלא שב אדם אחד מישאל לארץ לא הושלם הקיבוץ, או שכל שעדיין יש קיבוץ כלשהו בחו"ל לא נחשב הדבר שנתקבצו הגלויות!?

אכן, ישנם שני עניינים בקיבוץ זה, האחד מצד העם, שיתקבץ למקומו ולנחלתו, והשני מצד הארץ, שתעמוד על מתכונתה בכבודה הראשון, וכלשון הנביאים הכוללים שני עניינים אלו - "לא יאמר לך עוד עזובה ולא רצף לא יאמר עוד שממה כי לך יקרא חצביה ולא רצף בעולה כי חפץ ה' בך וארצך תבעל" (ישעיהו ס"ג, ד'), הרי שכלל בזה שני ענייני כבוד, כבוד האומה וכבוד הארץ. אך מסתבר, כן יש לדקדק במשמעות הפסוקים, כי שני עניינים אלו באים כאחת, ואם קדושת הארץ ויישובה חזרו למקומם הראשון, אזי גם קיבוץ ישראל מצד העם העומד בנחלתו חזר לתיקונו.

וכך אנו מוצאים שהדברים תלויים זה בזה גם בשעת הגזרה של ביטול קדושת הארץ בזמן גלות הארץ, וא"כ יש ללמוד על גדר חשיבות הקיבוץ והיישוב שבירושה שלישית מירושה ראשונה ושנייה, וכן מגדרי ביטול קדושתם. ואם מצאנו שביטול קדושת הארץ היה מחמת גלות עמה מעליה, אזי מסתבר שדיני חזרת הקדושה הם הם הגדרת הפסקת הגלות, ולכאורה דבר זה יהיה גדר קיבוץ הגלויות.

ואם כי בגדרי חזרת ישראל לארצם הדברים סתומים ואין מקור הלכתי מובהק ממנו ניתן לדון בהם, הרי שלגבי חשיבות הארץ וקדושתה ישנם כמה דינים התלויים בה ולדינים אלו ישנן הגדרות ברורות יותר. הרי מצוות רבות נצטוו ישראל, שלא חל חיובן עד שנתקיים בהם "כי תבוא אל הארץ", ויש מהם שחל חיובם מיד [חלה], והרבה מצוות שלא חלו אלא אחר ירושה וישיבה [וישנו גדר נוסף שאינו שייך לענין קיבוץ הגלויות, והוא הישיבה בארץ חתקונן ע"פ סדרי ישיבתם וחלוקת השבטים כבחלוקת ירושה, הנוגע רק לדיני היובל (פרקי' ל"ג),

אך דבר זה אינו עניין לקיבוץ הגלויות עצמו אלא לצורת ישיבתם בארץ אחר שנתקבצו].

לגבי חלה אמרו, שהדבר תלוי בכך שכל ישראל שם ולא מקצתם - "בבואכם אל הארץ, אי בבואכם יכול משנכנסו לה שנים ושלושה מרגלים, ת"ל בבואכם בביאת כולכם אמרתי ולא בביאת מקצתכם, וכי אסקינהו עזרא לאו כולהו סלוק" (כתובות כ"ב). ולכאורה ברובא סגי, דרובו

ככולו, וקשה לומר שיהודי אחד שלא יכנס לארץ יעכב בדיני חיוב חלה. ואמנם מצאנו לגבי דין יובל שמקצת שבטים מעכבים (פרקי' ל"ג), וחזינן מהתם, שאף מקצת ישראל שגלו מעכב, אמנם זה נאמר דווקא לגבי חסרון שבט שלם שנחשב שחסר בעם, כי עם ישראל מורכב מ"ב שבטים, וחסר בקיבוץ הציבורי שלו, אך פרט אחד שחסר אינו נחשב שחסר בעם, כיון שכל כללות קיבוציו נמצאים, וכמו שאמרו בערכין (ס"ג), שירמיהו החזירן ויאשיהו מלך עליהם, ואף שלא החזיר כולם (כמבואר ביבמות ע"ד), מ"מ כבר נשלמו כלל קיבוצי ישראל, והכא נמי נימא, דברוב ישראל סגי לגבי קדושת הארץ ואין צריך כולם ממש, וכמ"ש התוס' (גיטין ל"ד ד"ב ד"ב), דאף על גב שלא עלו כולם חשיב כל יושביה [אמנם לדעת הרמב"ן והרשב"א בעינין רוב כל שבט ושבת].

והנה טעם ביטול קדושת הארץ מבואר בגמרא, שהוא משום ביטול הארץ, ולכאורה ר"ל ביטול יישובה, "למה מנו חכמים את אלו, שכשעלו בני הגולה מצאו את אלו וקידשו, אבל הראשונות בטלו משבטלה הארץ, אלמא קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא" (מגילה י"ז). הלשון "משבטלה הארץ" משמע שבטל יישוב הארץ. אמנם היה אפשר לדחוק, שהכוונה לומר, שמשבטלה קדושת הארץ בטלה קדושת בתי ערי חומה, אך גם בלשון המדרש מפורש כן כמו שהובא בתוס' (ביבמות פ"ג): מדברי מדרש רות - "דקאמר ר' יוחנן מעשרות כיון שגלו נפטר", הרי שהדבר תלוי בגלות ולא בחורבן בית המקדש [שאף חיוב בנין המקדש עצמו היה תלוי ביישוב הארץ, שהיו רשאים להמשיך בעבודת המשכן ולא נתחייבו בבנין בית עולמים לה' אלא לאחר ירושה וישיבה כמבואר בסנהדרין כ', גם מצאנו שאין הדברים תלויים זה בזה, ואפשר לומר דקדושת הבית לא בטלה ואילו קדושת הארץ בטלה (ביבמות פ"ג: תוס' ד"ב ירושה, רפ"ב:)

בית המקדש (י"ז), או חילוף - דקדושת ירושלים בטלה וקדושת הארץ לא בטלה (מגילה י"ז). תוס' ד"ב י"ז) הרי שאין הקדושות הללו תלויות זו בזו].

אך לפי זה יש להבין, כיצד קדשה הארץ בזמן עזרא, שאז לא עלו אלא מיעוט מישראל. אך החילוק מבואר ברמב"ם שם - "אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כבוש רבים, וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכבוש ונפטרה מן התורה ממעשרות ומשביעית, שהרי אינה מן ארץ ישראל, וכיון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה", והיינו שקידוש עזרא היה ע"י מעשה קניין ולא ע"י יישוב ישראל בפועל, ולכך יש מי שאומר שלא בטל קידוש זה. ולמדנו מדבריו, שכיבוש עולי מצרים מקדש אף בלא מעשה קניין, אלא מצד עצם יישובם בארץ.

וכן ברמב"ן משמע, שהדבר תלוי בשלטון ישראל ואחיותם בארץ - "אבל משבטלה הארץ כשגלו ממנה ונעשית של כל הגוים" (הירוש' סנהדרין על מגילה י"ז) - וקיימת נפקא מינה בין שתי הגדרות אלו במקום שרוב ישראל מצויים בארץ, אך אין הארץ נשלטת בידיהם.

נמצא, שמצד חשיבות יישוב ישראל בארץ ישנם כמה גדרים אפשריים - או עצם מציאותם בארץ כדינו לחלה, או ביאתם אחר ירושה וישיבה, או החזקתם בארץ להיותה עומדת רק לישראל, והיינו "חזקה" שהיא קידוש הארץ כבימי עזרא. ולא הוזכר שהדבר תלוי בבנין המקדש.

ונמצא מעתה, שקיימות שתי דרכים להשבת קדושת הארץ, או ע"י ריבוי יושביה כשבאים כלם לגור בה, או ע"י החזקתה לישראל בשלטון ובקנין. וקנין חזקה זו הוא העמדת הארץ בבעלות ישראל בלבד, וזה יתכן רק בהעמדת אפשרות השלטון רק לישראל, או אפילו בהעמדת שלטון שיתופי בדרכים שונות ובלבד שבעלי זכות הבחירה בו, לא יהיו אלא מישראל. וכל זמן שלא נעשה כן לא תחזור קדושת הארץ, אלא כשיהיו לכל הפחות רוב יושביה עליה.

ומ"מ החזקתה לישראל כדינה אינו קיבוץ גלויות אלא קידוש הארץ כאשר היה בימי עזרא, אך קיבוץ הגלויות לא יושלם אלא בקיום הנבואה "ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו" (ספ"ג, כ"ג) והדבר תלוי בפלוגתת הראשונים הנזכרת לעיל, אי סגי באותם שירמיהו החזיר ויאשיהו מלך עליהם, וא"כ סגי לן ברוב ישראל הידועים לנו, דאין חשוב ביאה ירושה וישיבה אלא בביאת שאר שבטים הגולים.

ויש עוד לעיין בסנהדרין ק"י, דאיפליגו תנאי אי עשרת השבטים עתידים לחזור, ושבקיה ר' עקיבא לחסידותיה [רש"י - שרגיל לזכות את ישראל], וס"ל שאינם עתידים לחזור, ולא קשיא ליה מכל הנך קראי שנאמרו על קיבוץ גלות אפרים ושומרון, ואולי ס"ל שלא נאמרו אלא על אותם מהם שימשיכו בהנהגת ישראל, ואפשר שהם אותם שירמיהו החזיר ועוד קצת קהילות שממרו על ייחודם כישראל אך לא כלל בזה את אלו שהתבוללו לגמרי בין גויי הארצות. ויל"ע.

ונזכר מהרה בקיום מאמרם ז"ל - "בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס, אימתי בונה ירושלים ה', בזמן שנדחי ישראל יכנס" (ברכות מ"ב).

קדושת ציון • גליון י"ח, שבט ה'תשע"ז • עמוד ג

בט"ו בשבט, הוא ראש השנה לאילן, מונים שנה לענין ערלה וכרם רבעי, וכן לענין מעשר שני ומעשר עני מתחלפת השנה. ונהגו עוד בחו"ל לציין ביום זה עליידי אכילת פירות הארץ את כלל המצוות התלויות בארץ. עליכן ראיתי לנכון לדון כאן בגבולות הארץ הקדושה, וביחוד בגבול הדרומי, עליו רבו דעות הלכה למעשה.

הקדמה

בענין גבולות דרום קיימות כמה שיטות, הצפונית ביותר היא דעת 'תבואת הארץ', ובאופן כללי היא בערך כפי שכתב הגאון האדיר רבי חיים קנייבסקי שליט"א בספרו 'דרך אמונה'.

דרומה משם היא דעת ה'אדמת קודש', שמוריד את הגבול דרומה עד קרוב לעין יהב.

יותר דרומה היא הדעה המובאת בתשובת 'משנת יוסף' (פי' מד) מהגאון ר' יוסף ליברמן שליט"א, עד עין יהב. [אולם כתב זה רק לחומרה, ומעיקר הדין דעתו כדעת ה'תבואת הארץ', רק באמצע בין מזרח למערב הוא מציע שיטה קצת יותר דרומית כעין פשרה בין ה'תבואת הארץ' וה'אדמת קודש', אבל זה לא נוגע לגבי המזרח, ששם מעיקר הדין הוא קובע לקולה כדעת ה'תבואת הארץ', ורק חושש לחומרה כדעת ה'אדמת קודש' ועוד קצת יותר מזה]. יש לעיין במפה של המשנת יוסף.

דרומה הרבה יותר היא דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שחושש לפי הרמב"ם בהלי' קידוש החדש עד קו 30, וזה דרומה בהרבה, קרוב ליישוב יטבתה, ועד ולא עד בכלל. עוד יותר מדרים הוא הרב טיקוצ'ינסקי זצ"ל, שכתב שעקיבה הוא מעלה עקרבים, וממילא לפי דעתו מגיע הגבול עד אילת [שיטה תמוהה ביותר].

כל השיטות מובאות ב'משנת יוסף' [חוץ משיטת הרב אלישיב זצ"ל].

הנה נראה העיקר להלכה כדעת המצפינים או קרוב לזה, ואי"ה נבאר הדבר מדוע.

אולם לפני זאת נראה להוסיף כאן, שכל זה נאמר לענין מצוות התלויות בארץ, שדבר זה תלוי בגבולות של פרשת מסעי, אולם לגבי יציאה מחוץ לארץ או לגבי לקבוע יישוב ורצון לגור בא"י, נראה שהדבר תלוי בגבולות פרשת משפטים, שם נאמר "ושתי את גבולך מים סוף עד ים פלישתים", וזה כולל עד אילת. ומכיון שבדורנו נכבש עד אילת ונתקיימה הבטחת הפסוק בפרשת משפטים, הרי זה בכלל רצון הקב"ה ליישב עד שם, וכמו שגם שלמה המלך הלך לשם ועוזה המלך [הוא עזריה המלך] קבע יישוב יהודי שם, כמו שנאמר בדברי הימים ב' ח', י"ז - "אָז הָלַךְ שְׁלֹמֹה לְעֶצְיוֹן גְּבַר וְאֵל אֵילֹת עַל שֵׁפֶת הַיָּם בְּאַרְץ אֲדוֹם". וכן מובא במלכים ב' י"ד, כ"א - כ"ב - "וַיִּקְחוּ כָּל עַם יְהוּדָה אֶת עֶזְרָיָה וְהוּא בֶן יֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיִּמְלְכוּ אוֹתוֹ תַּחַת אֲבִיו אֲמָצְיָהוּ. הוּא בֶּנֶה אֶת אֵילֹת וַיִּשְׁבֶּה לַיהוּדָה אֲחֵרֵי שְׁכַב הַמֶּלֶךְ עִם אֲבֹתָיו".

יישוב זה היה קיים עד ימי נכדו המלך אחז, כמו שנאמר במלכים ב' טז, כ"ו - "אָז יַעֲלֶה רָצִין

מֶלֶךְ אֲרָם וַפָּקַח בֶּן רְמִלְיָהוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם לְמַלְחָמָה וַיִּצְרוּ עַל אַחָז וְלֹא יָכְלוּ לְהִלָּחֵם. בָּעֵת הַהִיא הָשִׁיב רָצִין מֶלֶךְ אֲרָם אֶת אֵילֹת לְאַרְם וַיִּנְשַׁל אֶת הַיְּהוּדִים מֵאֵילֹת וְאֲדוֹמִים בָּאוּ אֵילֹת וַיִּשְׁבוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה".

אולם כל זה נאמר כלפי המצווה לשבת שם, אבל לענין מצוות התלויות בארץ, הגבולות הקובעים הם גבולות פרשת מסעי או

גבולות פרשת עקב, אשר אינם יורדים עד ים סוף, כמו שנאמר בדברים (י"א, מד) "כָּל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ בָּךְ רַגְלֶיךָ בּוֹ לְכֶם יִהְיֶה מִן הַמִּדְבָּר וְהַלְבָנוֹן מִן הַנֶּהָר נְהַר פָּרַת וְעַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן יִהְיֶה גְבֻלְכֶם".

לשון פסוק זה דומה מאוד לאמור בתחילת יהושע (א, ה) "כָּל מְקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ בָּךְ רַגְלֶיךָ בּוֹ לְכֶם נִתְּתִיו פָּאֲשֶׁר דְּבַרְתִּי אֵל מֹשֶׁה. מִהַמִּדְבָּר וְהַלְבָנוֹן הַזֶּה וְעַד הַנֶּהָר הַגָּדוֹל נְהַר פָּרַת כָּל אֲרֶץ הַחִתִּים וְעַד הַיָּם הַגָּדוֹל מְבוֹא הַשָּׁמֶשׁ יִהְיֶה גְבֻלְכֶם".

לביאור הביטוי "מן המדבר" כתב רש"י (טז ז) "מן הלבנון והמדבר - הוא מדבר קדש מדבר צין שעל ידי אדום שהיה במקצוע דרומית מזרחית, ודרך שם נכנסו לארץ, שנאמר 'והנה אנחנו בקדש' וגומר, ומניין שהיה בדרומית מזרחית, שנא' 'והיה לכם פאת נגב ממדבר צין על ידי אדום". ע"כ.

משמעות דברי רש"י, שזהו כדרום גבולות מסעי.

ועי' בספרי (דברים סוף פרשת עקב, פסקא י"א), שם מובא שמצוות התלויות בארץ מתקיימות בגבולות עקב, וא"כ יוצא, שבדרום אין לנו יותר ממה שנאמר בגבולות מסעי. וזה לשון הספרי: "כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו, אם ללמד על תחומי ארץ ישראל הרי כבר נאמר מן המדבר והלבנון, מה תלמוד לומר כל המקום אשר תדרוך? אמר להם - כל מקום שתכבשו חוץ ממקומות האלו הרי הוא שלכם, או רשות בידם לכבש חוצה לארץ עד שלא יכבשו ארץ ישראל? תלמוד לומר - 'זירשתם גוים גדולים ועצומים מכם', ואחר כך 'כל המקום

אשר תדרוך כף רגלכם בו', שלא תהא ארץ ישראל מטמאה בגלולים ואתם חוזרים ומכבשים חוצה לארץ, אלא משתכבשו ארץ ישראל תהו רשאים לכבש חוצה לארץ, הרי שכבשו בחוצה לארץ, מנין שהמצוות נוהגות שם? הרי אתה דן - נאמר כאן 'יהיה' ונאמר להלן 'יהיה', מה 'יהיה' האמור להלן מצוות נוהגות שם, אף 'יהיה' האמור כאן מצוות נוהגות שם, ואם תאמר מפני מה כבש דוד ארם נהרים וארם צובה ואין מצוות נוהגות שם? אמרת, דוד עשה שלא כתורה! התורה אמרה משתכבשו ארץ ישראל תהו רשאים לכבש חוצה לארץ, והוא לא עשה כן, אלא חזר וכבש ארם נהרים וארם צובה, ואת היבוסים סמוך לירושלם לא הוריש. אמר לו המקום - את היבוסים סמוך לפלטרין שלך לא הורשת, היאך אתה חוזר ומכבש ארם נהרים וארם צובה?". עכ"ל.

רואים מכאן, שמה שנאמר בפרשת עקב הוא שמחייב מצוות התלויות בארץ, ולא מה שנאמר בפרשת משפטים. ונראה, כי הסיבה לכך הינה משום, שאף שלמה המלך הלך לשם, וכן עוזיה המלך קבע שם יישוב, לא הייתה הארץ מחולקת לישראל לזרוע שם, ועיקר המטרה הייתה לצורך הנמל באילת, שיהא מקום גישה לים סוף, ולא קידש זה להיות נוהג מצוות תלויות הארץ, כי לא היה ראוי לזריעה.

וגם כעת, שבדורנו כבשו את המקום, מ"מ אין מי שקידש מקום זה, כי בפשטות נראה שצריך לכוון לקדש, (פי' חז"ל שציעות ס"ג ג"ס ק"ה) ואין לנו זה. וכן מבואר ברדב"ז (ה'ל' תרומות פ"א ה'ל' ס) שכתב "ונראה לדעתו לפי שלא קדשוה בפה אלא בימי עזרא קדשוה בפה", וכן כתב המאירי (שציעות דף טז ע"ה) שצריך קידוש במאמר, וכן הוא בר"ש (פי' שציעות משנה ב), שבבית שני לא היו מחויבים לקדש כל א"י, רק מה שהיו רוצים, אלא למעשה קדשו הכל חוץ מבית שאן. וכן כתבו התוס' (יצמנות דף פ"ג ע"ה ד"ה יריבה), וכן הוא בשנות אליהו (שציעות פ"ו) הובא בחזו"א (שציעות ג, ט).

לגבי הנידון אם ניתן כיום לקדש מקומות אותם כבשנו, נראה שכיום אין מי שיכול לקדש, ואין מי שרוצה לקדש, ואין מי שמותר לו לקדש.

אין מי שיכול לקדש, כי אין לנו סמוכים, וכן אין שום ב"ד שממונה על כלל ישראל.

ואין מי שרוצה לקדש, כי הרי עושים כל טצדקי לפטור משביעית, וא"כ אין כלל רצון להוסיף מקומות לקדש.

ואין מי שמותר לקדש, כיון שהרי לא מקיימים היום מצוות נתינת תרומה מפני הטומאה, וכן למעשה אין נותנים מעשר ראשון מפני חסרון ייחוס, וכן אין אוכלים מעשר שני רק פודים בפרוטה, ובודאי אין ענין לקדש הארץ באופן של קיום מצוות אלו בצורה של בדיעבד שבדיעבד, ורק מה שכבר נתקדש, מצווים אנו לשמור גם באופן כזה, אבל אין ענין להוסיף מקומות לקדש כל זמן שלא מקיימים המצוות כפשוטן, לקיים עיקר המטרה, היינו לתת תרומה לכהן ומעשר ללוי ולאכול מעשר שני בירושלים.

בעקבי הצאן

מדברי רבותינו בשיבה האכזריות כלפי האויב

עריצים בקשי נפשי, אמר להם - ולא עליכם בלבד קמו, אלא אף עלי, שנאמר (שם ב') "יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו, אלא ראו היאך שונאים, לכך כתיב 'כי תצא למלחמה על אויבך'".

תנחומא שופטים ע"ו

"כי תצא למלחמה - מה כתיב למעלה? ולא תחוס עיניך, ואחריו הוא אומר 'וראית סוס ורכב', אמר ליה - אם אתם חומלין עליהם, הם יוצאין למלחמה עליכם, משל לרועה שהיה רועה צאנו ביער, מצא גור אחד של זאב וחמל עליו והיה מיניקו מן העזים, בא בעל מלאכתו וראה אותו, אמר ליה - הרוג אותו! לא תחוס עליו, שלא יהא תקלה לצאן! ולא שמע אליו, כיון שגדל היה רואה כבש והורגו גדי ואוכלו, אל - לא אמרתי לך 'לא תחוס'? כך אמר להם משה - אם אתם חסין עליהם - 'והיה אשר תותירו מהם... [המשך הפסוק - 'לשכים בעיניכם'], וכן אתה מוצא בשאלו שחמל על אנגו ואחאב שחמל על בן הדד".

לקוט שמעוני דברים תתקכ"ג,
גשם מדרש אלכ הדברים זועא

בתורה 'לא תקום ולא תטור' את בני עמך אבל נוקם ונטור אני לעובדי כוכבים".

זרלשית רצב נ"כ, ג' (ובעין זכ בקבלת רצב ח' ד')

"הה"ד (תהלים ס"ו) 'אמרו לאלקים מה נורא מעשיך' מה דחילין אינון מנגנות שלך [פירוש - אותות שלך], הנהרגים הורגין את הורגיהם והנצלבין צולבין את צולביהן המשוקעין בים משקעין את משקיעיהן הוי (שם ס"ו) 'ברוב עזן יכחשו לך אויביך'".

אסתר רצב י', ע"ו

"כי תצא למלחמה על אויבך, מהו 'על אויבך'? אמר הקדוש ברוך הוא - צאו עליהם כאויבים, כשם שאינם מרחמים עליכם כך אתם לא תרחמו עליהם! ראה מה הם אומרים - 'לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד' (תהלים פ"ג), אותו השם שאומר 'ברוך ה' אלקי ישראל' (שם ק"ו), לפיכך צאו עליהם כאויבים, אמרו ישראל - רבש"ע, עד מתי יהיו עומדין עלינו, שנא' (שם פ"ח) 'אלקים זדים קמו עלי ועדת

"מאי ניקנור... דתניא: ניקנור אחד מאפרכי יוונים היה, ובכל יום ויום היה מניף ידו על יהודה וירושלים, ואומר: אימתי תפול בידי וארמסנה. וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, קצצו בהונות ידיו ורגליו ותלאום בשערי ירושלים ואמרו: פה שהיה מדבר בגאווה וידיים שהיו מניפות על ירושלים - תעשה בהם נקמה".

תענית י"ח:

"שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על איביכם, ולא על אחיכם, לא יהודה על שמעון ולא שמעון על יהודה שאם תפלו בידם ירחמו עליכם... על אויביכם אתם הולכים, שאם תפלו בידם אין מרחמים עליכם".

ספרי דברים פרשת שופטים פסוק קל"ג

"כך אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבון העולמים כתבת בתורתך (ויקרא י"ט) 'לא תקום ולא תטור', ואת נוקם ונטור, שנאמר (נחום ב') 'נוקם ה' ובעל חימה, נוקם הוא לצריו ונטור הוא לאויביו, אל' הקדוש ברוך הוא - אני כתבתי

המשך בענין גבולות דרום

הערה:

בגליון הקודם במדור זה ערער ידידי הרב אליהו בן-צבי שליט"א על המנהג הנהוג על-ידי עדה מסוימת בימינו להדליק חנוכיות ברשות הרבים, שלכאורה אינו על-פי דינא דגמרא של הדלקה בפתחי הבתים דווקא.

אמנם ראוי לציין, כי כבר בתקופת הראשונים הונהג המנהג להדליק בבתי כנסיות, שאף הוא לא הוזכר בגמרא, וזאת מתוך הבנה שניתן להרחיב את העניין של פרסום הנס, וכן כתב הריב"ש (פ"ח הריב"ש סימן קל"א): "כיון שאין אנחנו יכולין לקיים המצוה כתקנה כל אחד בביתו שהיא להניחה על פתח ביתו מבחוץ... וכיון שעתה שיד האומות תקפה עלינו ואין אנו יכולין לקיים המצוה כתקנה ומדליק כל אחד בפתח ביתו מבפנים ואין כאן פרסומי ניסא כי אם לבני ביתו, לבד לזה הנהיגו להדליק בבהכ"נ לקיים פרסומי ניסא". ע"כ. רואים כאן יסוד בדבריו, שלפי צורך הזמן ניתן להרחיב את המצוה באופן שיתקיים פרסום הנס. ובימינו, כשרבו החילונים שאינם מדליקים כלל בביתם, והמרחב הציבורי מלא תועבה, ניתן לומר שלפי אותו עיקרון ניתן לתקן הדלקה ברשות הרבים בפרהסיא וברוב עם. ואמנם לענין ברכה יש מקום גדול לעיין אם אפשר לברך על הדלקה זו, אך מכל מקום הדברים אינם חסרי בסיס הלכתי, במיוחד אחר שההדלקה בבתי הכנסת נפסקה להלכה בשו"ע (או"ח ס' תרע"א ס"ז וברמ"א ס').

שזה מחוץ לגבולות מסעי, וכתב שם רק להתייר מדין שגם מותר לקבוע יישוב בחו"ל כשנוגע לקיום לימוד התורה ופרנסה, וכיון שקשה לקנות דירה בא"י ולחתן ילדים ובמצפה רמון הייתה תכנית לקנות בזול, מצא מקום להקל בזה, ודחק עצמו הרבה בזה, אולם לפי מה שכתבנו היתר מרווח, כיון שזה בכלל א"י בגבולות משפטים.

וראיה לדבר, שהרי מותר לקבוע דירה בבית שאן אף שאין בה כל חיובי מצוות התלויות בארץ, ומכל מקום החשיבו אותה כא"י, עיי' כתובות (דף ק"ב ע"ב): "תנו רבנן בברכותיה של ארץ ישראל - בית סאה עושה חמשת ריבוא כורין, בישיבתה של צוען - בית סאה עושה שבעים כורין; דתניא, אמר רבי מאיר: אני ראיתי בבקעת בית שאן בית סאה עושה שבעים כורין". ע"כ.

וכן עוזיה המלך עשה יישוב באילת, והוא היה מלך צדיק באופן עקרוני, כמו שנאמר "ויעש הישר בעיני ה'" (מלכים ב' טו, ג' דה"ב כ"ד, ד), רק אח"כ חטא בענין ההקטרה.

עד כאן ביארנו את הכלל העקרוני, ולפיו יש הבדל בין גבולות פרשת מסעי ועקב, שנאמרו לענין מצוות התלויות בארץ, לבין גבולות פרשת משפטים, שהם מגדירים את א"י ובתוכם מותר לגור. בחודש הבא אי"ה נתעמק בפרטי הדין של הגבול הדרומי לענין מצוות התלויות בארץ.

הקידוש של יהושע מצד הכיבוש לא שייך אצלנו מדין כיבוש, כיון שצריך כיבוש וחילוק, שהרי נתחייבו בתרומות ומעשרות ובשמיטה רק לאחר י"ד שנים של כיבוש וחילוק, ובימינו לא היה כלל חילוק, ולענין חלה צריך שכל ישראל יבואו (כתובות דף כ"ב ע"ב), שנאמר "בבואכם", ביאת כולכם או לפחות שרוב יגיעו עי' חזו"א (שביעית ס"ג ס"ק ו' ד"ה ומעט), וזה אין כעת, ואולם לענין ערלה, שבא"י ספק ערלה אסור ובחו"ל מותר - מה יהיה הדין לגבי גבולות משפטים יש לדון.

ולענין ערלה בגבולות עולי מצרים, עיי' חזו"א (שביעית ס"ג ס"ק ג' ב'), שמיסק שלענין ערלה גם מה שנכבש ע"י עולי מצרים נתחייב מדאורייתא, כיון שנתחייב בתחילת הכיבוש, בשעה שנכנסו לארץ, עיי' ריש מסכת ערלה, ויתכן לפי זה שגם הכיבוש של דורנו בגבולות משפטים עד אילת מהני לעשות ערלה מדאורייתא, כיון שא"צ כיבוש וחילוק. וכן א"צ ביאת כולכם, שלא כתוב שם בבואכם. וצ"ע בדבר זה, ולא עיינתי בזה כעת.

ויוצא, אם כן, כי לגבי מצוות התלויות בארץ - תרומה ומעשר ושביעית וחלה, אין לנו רק מה שהיה בזמן עזרא ובזמן חז"ל, אבל לענין מצוות ישוב הארץ - המצווה מתקיימת עד אילת, שהיא בגבולות משפטים.

וזה דלא כדעת המשנת יוסף (ס"ו מ"ה) שדן אם לקבוע יישוב יהודי במצפה רמון על הצד

גאולה משעבוד מלכויות (ב)

תקציר המאמרים הקודמים:

במאמר א' - ג' (כ"א גיליון 10-13) נתבאר, שלתקופה הקרויה 'ימות משיח בן יוסף' ישנם ה' שמות ומאפיינים, והם: א) עקבתא דמשיחא; ב) אתחלתא דגאולה; ג) קץ המגולה; ד) קיבוץ גלויות ופריקת עול שעבוד מלכויות; ה) פקידה.

במאמר ז' (גיליון 17) עמדנו על החלק השני שבשם הרביעי - 'פריקת עול שעבוד מלכויות', והקשינו, האם עצם היציאה מתחת שלטון הגויים נקראת ישועה כ"כ חשובה, עד כדי שבגללה יקראו לאותם הימים "ימות המשיח"? וביארנו, שע"י שיוצאים מתחת שלטון הגויים - נטהרים מטומאת הנחש הקדמוני ומחטא אדה"ר. ובמאמרינו נבאר ביאור נוסף:

כבודו של הקב"ה וכבודו של ישראל נפתח במספר קושיות:

א. כשמשה רבינו עומד במעמד הנשגב ביותר בתולדות האנושות, הוא אומר לפני הקב"ה (שמות ל"ג, ט"ז) - 'וּבִמָּה יִדְעֶה אֲפֹא כִּי מִצַּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמֶּךָ הֲלוֹא בְּלִבְךָ עִמָּנוּ - וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמֶּךָ מִכָּל הָעַם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה'.

ופירש"י (עפ"י זכרות 1; תנכ"א פ"כ"ג) - 'ועוד דבר אחר אני שואל ממך, שלא תשרה שכינתך על אומות העולם. ונפלינו אני ועמך - ונהיה מובדלים בדבר הזה מכל העם, כמו והפלה ה' בין מקנה ישראל וגו'.

נתבונן בדבר, משה רבינו מדבר על הדבר הנשגב ביותר, שהשכינה בעצמה תלך עמנו בגלות, ונהיה דבקים בה - 'והוא שריית הענן על המשכן והכבוד שורה עליהם לעין כל... וזה הגדולה והטובה אשר אין אחריה ולא היתה כזאת... ועל זה אנחנו מצפים כפי עין בעין יראו בשוב ה' ציון' (יחזקאל ח' ל"ב, ט"ז).

אמנם משה לא עוצר כאן, אלא הוא ממשיך לתכלית הענין - 'וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמֶּךָ מִכָּל הָעַם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה - שהגויים לא יזכו להשראת השכינה שיש עלינו, כדי שתהיה לנו חשיבות והתנשאות על כל הגויים.

והתמיהה קמה וגם ניצבה, וכי ההתנשאות של ישראל על הגויים היא בכלל "ערך"? וגם אם נמצא שהיא ערך, האם היא התכלית של "הלוא בְּלִבְךָ עִמָּנוּ"? הרי במבט שטחי, זה נראה כאילו ח"ו משה רבינו לקח את הדבר הכי עליון ונשגב, והוריד את חשיבותו לפרוטות נחושת, חלילה?

ב. אנשי כנסת הגדולה תיקנו בתפילת ראש השנה - 'ובכן תן כבוד ה' לעמך'; 'אבינו מלכנו, הרם קרן ישראל עמך'.

וקשה, דבמבט שטחי זה נראה פגם, שבשעת המלכת הקב"ה, מפנים את תשומת הלב להרמת כבוד וקרן ישראל? והלא מצינו שבקשת הכבוד של האדם הפרטי מפריע לכבוד ה', וכמש"כ המסילת ישרים (פ"ב, ט"ז) 'ואי אפשר לו להיות עבד נאמן לקונו כל זמן שהוא חס על כבוד עצמו, כי עכ"פ יצטרך למעט בכבוד שמים...?'

ג. איתא בתנא דבי אליהו רבה (פרש"י ד'): "...כל חכם וחכם מישראל... ומתאנח על כבודו של הקב"ה ועל כבודו של ישראל כל ימיו... רוח הקודש בדבריו". (וע"פ ויקרא כ"ב, ט"ז).

ובמכילתא דר' ישמעאל מסכתא דפסחא פאשה א' (כ"ג, ז' בלוקע יומי, ש"ס): "ירמיה תבע כבוד האב וכבוד הבן לכך נכפלה

נבואתו. אליהו תבע כבוד האב ולא כבוד הבן, ומה נאמר.. שאי איפשי בנבואתך".

וקשה, לאחר שאדם תובע את כבודו של הקב"ה, מה חסר עוד, שהוא גם צריך לתבוע את כבודו של ישראל?

תכלית כל הבריאה - גילוי יהוד ה' ונבוא לבאר הענין בס"ד:

כתב הרמח"ל בספר 'דעת תבונות' (סימן ל"ד, עמ"ג) - '...ענתה כשנשיב אל לבנו כל סדרי מעשיות', כל המעשה הגדול אשר עשה מני שים אדם עלי ארץ, וכל אשר הבטיח לנו לעשות ע"י נביאיו הקדושים, הנה מה שמתברר לנו מכל זה בירור גמור - הוא עוצם יחודו יתברך... ופיעליון מעיד בעצמו ומודיע כי כל הנלקט מכל מסיבותיו הגדולות אשר הוא מתהפך בעולמו, הלא הוא גילוי יחודו הגמור הזה, כעניין אמרו (דברים ל"ג, ט"ז), 'ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי', ומקרא זה נאמר אחר שכלל כל סיבוב הגלגל, שהיה עתיד ומוזמן להיות סובב בעולם... וסוף דבר, הלא זה עדותנו בכל יום תמיד (דברים ל"ד, ט"ז) 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד'.

והאופן הפשוט והשורשי של גילוי יחוד ה', הוא מש"כ (תהלים ל"ב, ג) - 'כִּי אֶגְדֹּל ה' וּמְלֶכֶךְ גְּדוֹל עַל כָּל אֱלֹהִים', לגלות שה' גדול על כל כוחות הסט"א - כוחות הרע (ע"פ ט).

ביחוד ישראל מכל העמים, וא"י מכל הארצות - מתגלה יחוד ה' על כל אלהים והנה, הדרך המרכזית שבה הקב"ה בחר לגלות את יחודו על כל אלהים (כ"ב, ט"ז), הוא ע"י שבחר לחלקו את עם ישראל מכל העמים, ואת ארץ ישראל מכל הארצות, ונתן לסט"א את שאר

האומות ואת שאר הארצות (ע"פ תנחומא ר"א סימן ט). ומעתה, כאשר עם ישראל יהיו עליונים על כל האומות, וארץ ישראל תהיה עליונה על כל הארצות - יתגלה שהש"ת גדול על כל אלהים.

משל, לקבוצת ילדים, שאביו של אחד מהם עשיר גדול, אזי ע"י שהבן מתגדל על כל הבנים בבגדיו המפוארים והיקרים - בזה האב מתגדל על כל האבות בכבוד עשירותו.

וכך כותב רמ"ד וואלי (בראשית ח"ג עמוד ט"ז) - 'וניחא ליה לאב העליון שיכבדו את הבנים, כי סוף סוף [כי התוצאה היוצאת מזה] - מודעת זאת בכל הארץ שעלת העלות הוא האלוק על הכל, ומלכותו בכל משלה' [ועיי"ש בעמוד תנ"ח: "שהרי נקראו בנים, וחשיבותם של הבנים היא כחשיבות אביהם"].

ועוד כתב רמ"ד (מלכים ב' עמוד ל"ז): 'ויגדל המלך שלמה מכל מלכי הארץ, דוגמת הז"א [הקב"ה] ממש, שהוא גדול על כל שרי האומות העליונים'.

וכן כתב הרמח"ל במסילת ישרים (פ"ב, ט) - 'שהרי אי אפשר לכבוד העליון להתרבות - אלא בגאולתו של ישראל ובריבוי כבודם'.

וכן כתב הגר"א (פירוש על כ"ב אגוד, אגוד ב', כ"א גלגל), 'כי גדולת הקב"ה ומלכותו - עם ישראל הוא, וכשהם בשפלות ובגלות אין מלכותו שלמה'. וב"אדרת אליהו" (צלק מסד"ו כ"ד, ט"ז) - 'כשיתגדל גבול ישראל - יתרבה קדושת שמו יתברך'.

כי שניהם ביחוד - ישראל וא"י

וזהו שכתב הגר"א (אגוד אליהו דברים ב', ט"ז) - 'ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ? כי שניהם הן ביחוד: ישראל, וארץ ישראל - ישראל משבעים אומות, וארץ ישראל מכל הארצות, וכמו שנקרא "אלקי ישראל" כן נקרא "אלקי הארץ"'.
כלומר, שגילוי יחודו של הקב"ה, שהוא גילוי אלקותו - הוא ע"י יחודו של ישראל מכל העמים, וע"י יחודה של ארץ ישראל מכל הארצות. ולכן הקב"ה נקרא אלקי ישראל ואלקי הארץ - שאלקותו מתגלה ע"י יחוד עם ישראל וארץ ישראל.

וכמו שכתוב (דניאל ט', ט"ז) - 'כִּי שִׁמְךָ נִקְרָא עַל עֵרֶף - וְעַל עַמְּךָ'. ובמצודת דוד: "כי שמך נקרא על עירך. לומר עיר אלקים, וכן אלקי ישראל ואין זו כבודך לעזובם ביד העכו"ם".
ועיין בשמות רבה (ל"ג, ג) - 'מה צ"ל זה רגליו קלין יותר מכל בהמה ומן החיה, כף ארץ ישראל ממהרת לבשל פרותיה יותר מכל הארצות, וכך כף למה, אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל כְּדֵי שְׂיֵהָא שְׂמֵי מִיחַד עֲלֵיכֶם'. והיינו שע"י המעלה שארץ ישראל נותנת פירות משובחים, ובזה ניכר יחודה על כל הארצות - מתקיים 'שְׂיֵהָא שְׂמֵי מִיחַד עֲלֵיכֶם' - שמתגלה יחוד שמי על ידי יחודכם ויחוד ארצכם.

שם ה' וגדולת ישראל תלויים זה בזה ויש הרבה מקורות לכך, שכבוד ישראל הוא כבוד ה'. ונביא מקצת מהם:

א. יהושע ז', ט' - 'וַיִּשְׁמְעוּ הַכְּנַעֲנִי וְכָל יִשְׂבֵי

הדרת קלף

עיבוד קלף בעפצים העיבוד המהודר לדעת כל הפוסקים

להזמנת שיעור ומצגת ללא תשלום

יהודה שרז

טלפון: 054-8401323

Email: yesherez@gmail.com

ימות המשיח - ראשית גילוי היחוד, ע"י כבוד עם ישראל וארץ ישראל

ומעתה מתיישבת השאלה בה פתחנו - האם עצם היציאה מתחת שלטון הגויים נקראת ישועה כ"כ חשובה, עד כדי שבגללה יקראו לאותם הימים "ימות המשיח"?

והתשובה - אכן כן, שהנה ענינם של ימות המשיח הוא לגלות את יחוד ה', וכמש"כ הרמח"ל (ק"ל פתחי חכמה פתח מ"ט): "הנה ביאת המשיח הוא ראשית גילוי היחוד". וכ"כ הגר"א (ניבול לוח, פקודי, דף י"ט. ד"ה ל'תתס"ח): "וסוף אלף השישי - הגאולה, שאז מתחיל היחוד".

וגילוי יחוד ה' - הוא בכבוד ישראל וארץ ישראל, ולכן הכתוב משבח את ימות המשיח בהרמת כבוד ישראל, וכבוד ארצם, וכמש"כ (שפיעו ד' 3) - "ב"ים ההוא יהיה צמח ה' [משיח בן דוד שמייצג את עם ישראל (עיין מצודת דוד)] לצבי ולכבוד, ופרי הארץ [פירות ארץ ישראל (עיין חומת אנך להחיד"א)] לגאון ולתפארת...".

[מש"כ ב"ים ההוא יהיה צמח ה' לצבי ולכבוד] - הוא כנגד מש"א (בכיות ל"ד) שפריקת ישראל משעבוד מלכויות וכבודם הוא ימות המשיח, ומש"כ "ופרי הארץ לגאון ולתפארת", הוא כנגד מש"א (ספידוק 5), שכשהרי ישראל נושאים פירותיהם - זהו הקץ המגולה - ימות משיח בן יוסף (קול התור פסק 3) - בחינה ל"א ובחינה ל"ו (ועמ"כ בגליון 113).

ולכן בזמן שישאל נגאלים משפלותם תחת העמים, וארץ ישראל נגאלת משפלותה מכל הארצות, ואינה נשלטת ע"י עם זר, והיא נותנת פירותיה - אז מתחיל להתגלות יחוד ה', ובזה מתחילים ימות המשיח.

□ □ □

ובזה כלול ג"כ מה שישאל יוצאים למלחמה ומנצחים, שגם זה בכלל "ימות המשיח", וכמו שאמרו (מגילה י"ז) - "מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא", והיינו שמושם שבנצחונם במלחמה, מתגדל כבודם על העמים, וכמש"כ החתם סופר ("תורת משה", דברים ל"ג, כ"ט): "אשריך ישראל עם נושע בה' מן עזרך, ולפי"ז הקושיא למה לך החרב? [הרי ה' כבר בעזרך! והתשובה -]

המשך בעמוד ט

במש"כ (שפיעו מ"ז, ד) 'גאלנו ה' צבאות שמו קדוש ישראל, ובתהלים (ק"ה, ט) 'פדות שלח לעמו.. קדוש ונורא שמו, כי הדבר המרכזי ביותר שעל ידו מתגלים קדושתו ויחודו של ה', הוא בגאולתן של ישראל, ובעליונותם על כל גויי הארץ.

ומפאת קוצר היריעה נביא רק מראי מקומות בעניין -

ישעיהו י"ב, ו': מ"א, י"ד - כ'; מ"ג, ג': מ"ג, י"ד - ט"; מ"ט, ז': ג"ב, ט'; ג"ד, ה'; ס', ס'; י"ד; ירמיהו ג', כ"ט; יחזקאל ל"ו, כ"ג - כ"ד; ל"ז, כ"א; ל"ט, כ"ה - דרשו מעל ספר ה' וקראו, אחת מהנה לא נעדרה!

"וּנְפַלְיֵנוּ מִכָּל הָעַם" - הוּא הַתְּכַלִּית

ומעתה מתיישבת הקושיא שהקשינו - מדוע אומר משה שהתכלית של 'הלוא בְּלִכְתָּךְ עִמָּנוּ, היא - 'וּנְפַלְיֵנוּ אֲנִי וְעַמִּי מִכָּל הָעַם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה'.

והתשובה - משום שבעולם הזה, שהוא עולם העבודה, הדבקות בה' הוא רק אמצעי, ולהיות מעל הגויים היא המטרה, שהרי "להתענג על ה' וליהנות מזיו שכירתו" זהו דבר השייך בעיקר לעוה"ב (מסילת ישרים פ"ב), והדבקות בה' שיש בעוה"ז, נאמר כאמצעי כדי לתת לישראל את הכח להתעלות מעל הגויים, ועי"ז לגלות את יחוד ה'.

[ובעוה"ב המגמה מתהפכת, שמה שזכינו להתעלות מעל הגויים היה האמצעי - והשכר התכליתי על זה הוא "להתענג על ה' וליהנות מזיו שכירתו".

ועיין בדרשות מהר"ל על התורה - "ואמר ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש". ר"ל שתמשלו בזולתכם זהו "ממלכת" ... וכל זה בעוה"ז אשר שייך בו המלכות, אבל גוי קדוש יאמר על עולם הבא שכולו קדוש ונבדל".

וכמו"כ מתיישבת הקושיא השניה - מדוע בראש השנה, יום המלכת הקב"ה, מפנים את תשומת הלב לבקשת "ובכן תן כבוד ה' לעמך"?

והתשובה - שזה גופא חלק מהמלכת וכבוד הקב"ה, שעמו ישראל יהיו מכובדים על כל העמים.

וכמו"כ מיושבת הקושיא השלישית: מדוע מבואר בתנ"ך ובמכילתא, שלא די לתבוע את כבודו של הקב"ה, אלא צריך גם לתבוע את כבודן של ישראל?

והתשובה - כי כבודן של ישראל הוא גופא כבודו של הקב"ה.

הארץ ונסבו עלינו והכריתו את שמנו מן הארץ ומה תעשה לשמך הגדול.

וביאר המלבי"ם: "ומה תעשה לשמך הגדול. שע"י שיצא לנו שם - נודע שמך למשגב".

[ב]. שמואל ב' ז', כ"ג - 'ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ אשר הלכו אלקים לפדות לו לעם ולשום לו שם ולעשות לכם הגדולה ונראות לארצך מפני עמך אשר פדית לך ממצרים גוים ואלהיו'.

וביאר המלבי"ם: "רבוי האותות והמופתים, אשר היו תכליתם - לשום לו שם, ולעשות לכם הגדולה.. ששם ה' וגדולת ישראל תלוים זה בזה".

[ועי"ש במהלך כל הפרק, איך שכבוד ה' מתעלה - בגדולת ישראל, ובגדולת דוד מלכם. ועי"ש (פסוק כ"ה) - "עשית [לדוד] את כל הגדולה הזאת.. על כן גדלת ה'.. ושם (פסוק כ"ה) - "הדבר אשר דברת על עבדך ועל ביתו הקם עד עולם.. ויגדל שמך עד עולם".]

[ג] ירמיהו י"ג, י"ז - 'ואם לא תשמעוהו במסותרים תבכה נפשי מפני גוה'..

ואמרו חז"ל (מגילה כ"ה): "מהו מפני גוה? אמר רב שמואל בר יצחק: מפני גאווותן של ישראל שניטלה מהם ונתנה לנכרים. רבי שמואל בר נחמני אמר: מפני גאווותה של מלכות שמים".

והגר"א על הזוהר קייתו (ט"ו): בהזכירו את דברי הגמ' בחגיגה הנ"ל, ביאר וז"ל - "... גאווותן של ישראל שניטלה כו' גאווותה של מלכות שמים כו' והכל אחד", והיינו שע"י גאווותן של ישראל - מתגדל גאווותה של מלכות שמים.

[ד]. ולא ידך גיסא כתוב ביחזקאל ל"ו, כ' - 'ויבוא אל הגוים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי באמר להם עם ה' אלה ומארכו יצאו'.

כלומר, אע"פ שעברו על ג' עבירות כמבואר לעיל שם, מכל מקום הגויים אומרים עליהם "עם ה' אלה" - ניכר שהם עם ה', ולכן יש חילול השם כשהם בשפלות, וכדפירש"י: "ויחללו את שם קדשי - השפילו את כבודי, ומהו החילול, באמור אויביהם עליהם עם ה' אלה ומארכו יצאו, ולא היה יכולת בידו להציל את עמו ואת ארצו".

ועל זה ממשיך שם הכתוב, שהקב"ה משיבם לארץ ישראל אך ורק למען שמו הגדול - עי"ש.

[ה]. ועוד כתוב ביחזקאל (ל"ט, י"ז): "ואת שם קדשי אודיע בתוך עמי ישראל ולא אחל את שם קדשי עוד, וידעו הגוים כי אני ה' קדוש בישראל".

ופירש"י: "שפלותם של ישראל חילול שמו הוא, באמור להם עם ה' אלה ולא יכול להצילם".

ולכן מצינו הרבה פעמים בנביאים, שענין קדושתו וכבודו של הקב"ה - מוזכר בענין גאולת ישראל וריבוי כבודם, וכגון

בהיות שעל המאמר הקודם בנושא גאולה דרך הטבע נשלחו אלינו מספר שאלות, ראיתי שנכון הדבר להתייחס אל השואלים בטרם נעבור אל המאמר הבא, ואגב כך יתבארו כמה יסודות חשובים, הן במשנתו של הרב והן בדברי הנביאים. מתוך השאלות שנשאלו בחרתי כאן בשאלה, אשר כוללת את עיקרי הקושיות כולן.

ולאהבת הקיצור לא אשתף את הקוראים בכל נוסח השאלה אלא במה שעולה ממנה, והוא:

א. לא נתבאר בדברי הרב שאין אפשרות לגאולה דרך הטבע, הפך מה שכתבתי בדעתו.

ב. במאמרי הקודם כתבתי בזה הלשון: **'גאולת בבל אבן מעמסה היא לכל שיטת סאטמר'**. וטוען השואל, שגאולת בבל היא לא קושיה למהלכו של הרבי, שהרי הוא מתייחס אליה (נאות ע"ה) ומגדיר אותה כמהלך עפ"י נבואה, וא"כ לא קשיא מידי.

וזו תשובתי:

אקדים ואומר, כי על פניו שאלתך במקומה, אך הסיבה לשאלתך ולרוב השאלות שאני שומע בכתבובע"פ היא הקיצור שנקטתי בכתבתי למען ירוץ הקורא בו. כי אם ארחיב, ימשכו הקוראים ידיהם ממנו. ואם אקצר, ימצאו מקום לשאלות במאמרי. ונמצא במיטת סודם שוכב זה המאמר, אי לי אם אומר ואי לי אם לא אומר.

אך כנראה שע"ז אמרו בשעת המכנסים פזר, לכן אטעים בפזר גדול מה שקצרת. ובכן, אקדים כמה הקדמות, ומתן נבוא אל הביאור.

ראשית נגדיר מהי גאולה דרך טבע שאותה שולל הרב.

שיטת הרב היא שאין אפשרות לקיבוץ גלויות קודם ביאת משיח. ואין לישראל רשות לחזור לארצם בעליה המוגנת אלא בביאתו. והסיבה היא, שכל עניני גאולה יכולים להיעשות רק ע"י משיח. ואם אנו נעשה אותם, נחשב כדוחקים את הקץ.

וז"ל - (אות מ"ה): "צעניני הגאולה לריך לידע **שאך הקציה הוא העושה** ואין לנו רשות לעשות מאומה חלל תשובה ומע"ט".

(אות י"ז): "הקיצון יחד לעלות הוא נגד כמה קראי **שהמלך המשיח יקצן את ישראל**".

(אות כ"ג): "קודם הגאולה אין לרנ הצורה ית"ש להכניס כל ישראל לארץ ישראל".

וכ"כ מחזיק הרב בדעה זו, עד כדי כך שאת ברכת 'מקבץ נדחי עמו ישראל' הוא מסביר באופן שמדובר על קיבוץ ישראל למדבר העמים^(א) ולא לארץ ישראל כמו שכתב בהדיא (אות כ"ג), וז"ל:

'זכן חנו חומרים צפילותינו ושא נס לקצן גלויותינו. גם סיוס הצרכה הוא צסתמא 'מקצן נדחי עמו ישראל' ולא חמר להיכן... הקיצון הראשון לא ייכה לארץ ישראל חלל למדבר העמים".

לעומת זאת הבאנו את דברי ר"י בן כספי, הגר"א, המהרי"ל דסקין, האדמו"רי"ם מרוזין ומקוצק ועוד, שלא מסכימים לדעה זו,

וסוברים שתתכן גאולה דרך הטבע - היינו שתתקבצנה הגלויות וכו' אפילו בלא משיח.

ומכאן נשיב לשאלתך השניה לגבי פשר דברינו ש'כל סוגית גאולת בבל אבן מעמסה היא לכל שיטת סאטמר', וגם כאן בשביל לבוא אל הביאור נצטרך לפתוח בסוגיה מקדימה, והיא באור דברי חז"ל באומרם 'זכו, ולא זכו'.

ובכן, הרב לומד שהביאור של 'זכו ולא זכו' הוא שאם זכו עם ישראל, הרי הגואל מתגלה בנס ופלא, ואם לא זכו, אזי הוא מתגלה בצורה טבעית. אבל עצם הגאולה תמיד היא ניסית ונעשית ע"י מלך המשיח.

וכן כתב (אות ס"ט):

'וגם מ"ש חוכ"ח פ' צלק עה"כ 'וקס שצט צישראל', סיכה ציאתו צדך הצטצ, זכו דצרי הש"ס צקלת ציחור (ביינו גני דצו ולא זכו) שאס זכו יצוא משמיה... כמו שצאו משה וחסרן למנאים רכוצים על החמור ילידי אשה צדך הצטצ, ושחקו מהס פרעס וכל עצדיו וחרעמוניו, ואח"כ הראו את גצורתס עפ"י ה'. כן ייכה מלך המשיח וכו' **ופתאים** צנינו מדצרי חוכ"ח הקדוש חללו שחכל ייכה דך צצצ, וסדצרים מצוראים כאשר כצצתי, שלא כהצ דך הצצצ חלל על עטס ציאתו וחסגלותו **צתחילה**".

העולה מדבריו הוא, שההבדל בין גאולת זכו ללא זכו הוא רק באופן הגילוי של מלך המשיח, שאם זכו, יתגלה משמים, ואם לא, יתגלה כאדם רגיל. אבל עצם פעולותיו ואופן הגאולה אין בהם שום הבדל.

ובכן, המעיין בדברי הנביאים יראה בבירור, שהגדרת זכו ולא זכו נוגעת באופני הגאולה ממש והיא מקבלת באור מספיק בפסוקים המתארים את גאולת בבל.

הנה, ירמיה הנביא ע"ה מתנבא על הגאולה מארץ צפון, שהיא בבל כידוע, במילים אלו -

"לכן הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים.

כי אם חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ צפון ומכל הארצות אשר הדיחם שמה והשבתיים על אדמתם אשר נתתי לאבותם" (ע"ה - ד"ט - ט"ו).

וכן מה שאמר ירמיה - "הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתיים מ'מקצתי ארץ בם עור ופסח הרה וילדת יחדו קהל גדול ישבו הנה" (ל"ה - ז').

ועוד - 'והיה ביום ההוא נאם ה' צב-אות אשר עלו מעל צוארף ומוסרותיך אנתק ולא יעבדו בו עוד זרים. ועבדו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם" (ל"ה - ח - ט').

העולה מפסוקים אלו שמבטיחם הנביא, שעתידיים הם לעלות מגלות בבל ומשאר ארצות, ולא יהיה עליהם עול זרים, ואף בראשם יעמוד מלך מבית דוד.

וכאן יש לשאול שתי שאלות.

ראשית, לכאורה יעודים אלו לא נתקיימו במלואם כידוע.

ועוד, ראינו לרבותינו שדרשו פסוקים אלו לימות המשיח, וז"ל (צפת ז') - "יתיב רבן גמליאל וקא דריש עתידה אשה שתלד בכל יום שנאמר (יכניס ל"ה ח) הרה וילדת יחדיו".

וכן בברכות (י"ג:) דרשו חכמים פסוקים אלו לימות המשיח. וז"ל - "תניא אמר להם בן זומא לחכמים וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח והלא כבר נאמר - הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם...".

ויש להבין מדוע רבותינו דרשו פסוקים אלו על הגאולה העתידה, בעוד שפשוטן מדבר על הגלות וגאולה שהיו באותו זמן, היינו גלות וגאולת בבל^(א)?

ולפני שנתרץ נוסיף עוד שאלה אחת, והיא, שבדברי יחזקאל אנו רואים דבר תמוה, שהרי תקופתו היא חרבן בית ראשון וגלות בבל, ובמקום להתנבאות על בית שני כפי הסדר הראוי, הוא מדלג על ההרים ומתנבא על בית שלישי.

ודע, שכל מי שלמד נביא בקביעות וניסה לעשות סדר בדברים ולהבין את דבריהם הנאמרים באמת, נתקל בשאלות אלו הצריכות ישוב, ואכן צריך להבין מה פשר כל אלו?

ובכן, התשובה לכל זה טמונה בדברי רבותינו, שבמעט התבוננות בהם יתורצו כל תמיהותינו. לכן שים לבך למפתח חשוב זה שמסרו לנו, שבו יובנו על נכון הרבה פסוקים בנביאים.

וז"ל (צרכית ד') - "'עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קניית" (שמות ט"ז, ע"ז) - עד יעבור עמך ה', זו ביאה ראשונה. עד יעבור עם זו קניית, זו ביאה שנייה. מכאן אמרו חכמים ראויים היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון, אלא שגרם החטא".

ופרש"י ראויים היו ליעשות להם נס. לבוא ביד רמה: **אלא שגרם החטא**. ולא הלכו אלא ברשות כורש וכל ימי מלכי פרס נשתעבדו

המשך בענין הספר "ויאל משה"

כתבתי במאמרי הקודם בלשון הזו: 'כל סוגית בבל אבן מעמסה היא לכל שיטת סאטמר, שיטה ששוללת מכל וכל גאולה דרך טבע כאמור.

ולחתימת זה המאמר מה טוב להביא שוב את דברי הגר"א (צפיראורי לסיקרי"ז כ"ז), וז"ל:

"וימיני מקרבת כמ"ש וברחמים גדולים אקבצך שיפקון בסיטרא דימינא, אבל בתחילה יתער בשמאלא שמאלו תחת לראשי והוא יהיה פקידה כמו שהיה פקידה בבית שני בימי כורש"^[א].

ועכשיו, אי"ה, נחזור לסדר המאמרים ונסיים בלשון שסיימנו בו בגליון הקודם והיא, שעתה תסתער עלינו גם תסתער קושיה עצומה לכאורה, היתכן שיחל ה' גאולת עמו ע"י אינשי דלא מעלי? הגאולה תיקרא?! ובכן, להבין דבר זה לאשורו הב לי ידך ובא נא עימי למאמר הבא. בגליון הבא.

במקום לבוא ביד רמה - באו כשהם כפופים לגויים.

ובמקום שמישי צדקנו יגאלם^[ב] - כורש פקד על גאולתם ואף נקרא משיח (שפי"ה מ"ה, ח).

ותחת שיהיה בנין עולמים - נבנה בית שני שהיה חסר חמשה דברים מבית ראשון, ואף נחרב כעבור ת"כ שנים.

א"כ לסיכום, למדנו יסוד חשוב, והוא שיש ודברו הנביאים על חזון אחד ב' אופנים. והכל לפי זכותן של ישראל^[ג]. ועפ"י יסוד זה הונחו בדברי הנביאים שתי אפשרויות לגאולת בבל. או כביאה ראשונה ביד רמה, או בצורה טבעית ובלתי רוממה. וענין זה מאיר באור יקרות את המושג של 'זכו ולא זכו', ופירושו העולה מכאן הוא שאם עם ישראל מתוקנים במעשיהם גאולתם ניסית ומרוממת, ואם אין למו מעשים, גאולתם היא שפלה וטבעית.

ומכיון שכל ענין זה נלמד מגאולת בבל, לכן

להם לכורש ולאחשורוש ולדריוש האחרון.

ר"ל, היו ב' אפשרויות לגאולת בבל - או בצורה ניסית ומרוממת אם הם בלא חטא [היינו זכו], או בצורה טבעית ושפלה בגלל שגרם החטא [היינו לא זכו].

ותירוץ זה מתרץ את ענינו של בנין יחזקאל, כמו שכתב רש"י (יחזקאל מ"ג, ח"ב): "ראויה היתה ביאה שנייה של עזרא כביאה ראשונה של יהושע לבא בזרוע ובנס. כדררשינן 'עד יעבור'. ובנין זה מאז היה ראוי להם כשעלו מן הגולה לגאולת עולם אלא שגרם החטא שלא היתה תשובתם הוגנת על מנת שלא לחטוא, ויצאו ברשות כורש ובנו לעצמן, ויש אומרים בבבל נכשלו בנכריות".

עינינו הרואות בהדיא, שענין זכו ולא זכו משפיע על אופן הגאולה ממש.

במקום להגאל מכל הארצות - נגאלו רק מבבל.

את דוד מלכם ויהיה להם מלך מבית דוד, כי כבר בארתי בכ"מ שאם היו ישראל עובדים את ה' בבית שני, היתה או הגאולה העתידה, וע"י העונות נתעכב הדבר עד עת קיץ".

[ד] וראה מה כתב רבינו הגדול הרמב"ן על נבואת 'ויצא חומר מגזע ישי' וז"ל (יחזקאל כ"ו, א): "ועל כן אמר הכתוב על ימי הגאול היוצא מגזע ישי שישב השלום בעולם ויחדל הטרף ורעת הבהמה וכל הרמש כאשר היה בטבעם מתחילה והכוונה היתה בו על חזקיהו שביקש הקב"ה לעשותו משיח (סנהדרין ז') ולא עלתה זכותם לכך ויהיה המעשה על המשיח העתיד לבא".

[ה] הערת המערכת: בענין זה של פקידה וזכירה ושל שני שלבים שונים במהותם בתהליך הגאולה, ראה בהרחבה בגליון זה במאמר "אראנו נפלאות" של הרב מגשה בן יוסף

[א] נראה שבזה הוא רוצה לתרץ קושיא גדולה על מהלכו, שהרי בגמ' (מגילה י"ז, א) איתא שיש לסדר ברכות התפילה משמעות, והן מורות על תהליך הגאולה, והרי אנו רואים שקיבוץ גלויות (ברכה י') קודם לצמח דוד שהוא משיח (ברכה ע"א), לכן מוכח שקיבוץ גלויות קודם לביאת משיח, לכן אם נעמיד שברכת מקבץ נדחי עמו ישראל אינה לארץ ישראל אתי שפיר.

[ב] ואף שאפשר לכאורה לתרץ קושיא זו בדרך חברתה, היינו, מכיוון שלא נתקיימו נבואות אלו במלואן זה גופא ההכרח של רבותינו שפסוקים אלו נאמרו לימות המשיח, מ"מ לא ניחא לי בהא, ראשית כלל גדול הוא שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, ושנית יש תרוץ פשוט הרבה יותר שכבר הובא במפרשים כדלקמן, א"כ הא עדיפא לך.

[ג] וז"ל המלבי"ם (רמב"ם ז"ל, ט'): "ועבדו, ואם יעבדו את ה' אלקיהם או יעבדו

המשך ספר קויל הרנור

וכן היה בשנת תרל"ה, כשנאצר מלך פרס הציע לברון רוטשילד לקנות מאחת הממשלות כברת ארץ ליישב בה את כל היהודים, ולהקים בה מדינה יהודית ("הצגלה" שם ס', גליון 46).

ובעקבות הצעה זו, פרסם תלמיד ה"פלא יועץ" - ה"ה הגר"ר יהודה אלקלעי זצ"ל, את הדברים הבאים: "שימו לבבכם לדברי מלך פרס אשר דיבר לאדוננו השר רוטשילד, והוא סימן טוב לישראל - התחלת הנחמה והיו מלכים אומניך.. [וממשיך שם: "ואין לנו לקנות כברת ארץ נכריה, כי אם לבקש מאת אדוננו השולטן את ארץ נחלת אבותינו..."]. ("הצגלה" שם, גליון י'). וק"ו בימינו.

ובמהרה נזכה לשלמות קיום הנבואה (שפי"ה ס', י'): "וּבְנֵנו בְּנֵי נֶכֶד חַמְתִּיךָ וּמְלִכֶיךָ יִשְׁרְתוּנָךְ.. לְהִבְיָא בְּנִיךָ מִרְחוֹק פְּסָפִים וְזִהְבָם אֲתָם לְשֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ וְלְקָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פִּאָרְךָ". - שע"י ש'פִּאָרְךָ' מתגלה שהוא 'קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל'.

ובפרט ישראל יצאו לחירות ברשיון מלכי האומות ובעזרתם (שני רמב"ן שם"ש י"ג, ח'), וכפי שנתקיים בי"ז חשון תרע"ח ב"ה הצהרת בלפור" על "יסודו של בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל" (רא"ה "האיש על החומה" ח"ג, עמודים 225, 334, 344, 351 וז"ל), ואח"כ בשנת תרפ"א/ב, כש"ה הצהרת בלפור" אושרה ע"י חבר הלאומים בוועידת סאן רמו (ראה "האיש על החומה" ח"ג, עמוד 117; ובספר "סופה של מפת הדרכים" להגר"י שוורץ שליט"א, נתן לזה רמז במש"א יעקב לשרו של עשיו 'לא אֶשְׁלַחְךָ פִּי אִם בְּרִבְתָּנִי' (בראשית י"ג, כ"ז) - בגימטריא שנת תרפ"ב), ואח"כ בי"ז כסליו תש"ח, כשניתנה הסכמת האו"ם לייסוד מדינה יהודית בארץ ישראל (רא"ה "מכתב מאלכס" ח"ג עמ' 350) - שהוא תחילת התהליך של 'וְהָיוּ מְלָכִים אֲמִנִּיךָ וְשָׂרֵי־תֵיבָתְךָ מִיְּנִיקֶיךָ, אֲפִים אֲרִץ יִשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ, וְעַפְרָרְךָ יִלְחַכּוּ... (שפי"ה מ"ב, כ"ג), שהגויים משרתים ומנשאים את היהודים, ועי"ז מתגלה יחוד ה' כהמשך הכתוב '...וְיָדַעְתָּ כִּי אֲנִי ה'.

שיחשבו אותך לגבור מלחמה, היינו "ואשר חרב" - שאתה לוקח חרב במלחמה, "גאותך" - שיהיה לך לגאון ולתפארת" (ומקור לדבריו ב"חוק פקד בלק ק"ג, ו"ב מכה"ל דיסקין שם).

ועי' רמ"ד וואלי (דברי הימים, עמוד ק"ד) - "והנה כבר ידוע שהיתה כונתו ית' להשליט את ישראל על כל שאר האומות, ולכן היה נותן כלבם לצאת מארצם כדי להלחם עם הגוים ללכוד את עריהם ולבטל את מלכותם, כמו שהיה בימי דוד".

ובפרט שקמה מלכות ישראל בארצו - שבזה מתגדל כבודו נגד העמים, וכמש"כ (דברים י"ז, ד): "...וְאֶמְרָתְךָ אֶשְׁמְעָה עָלַי מִלֶּךְ כָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתַי". וביאר רמ"ד וואלי (דברים, משנה לנזק, עמ' רמ"ג): "ומ"ש 'ככל הגוים אשר סביבותי' גם זה לתיקון, שלא תגרע האומה הקדושה מטכסיסי מלכות שהם בודאי לכבוד ולתפארת".

"באחד שבשבת ר"ה לאילן כדברי ב"ש וב"ה אומרים בט"ו בו" (משנה ר"ב ב', ט'). זה היום בו עוברים הפירות מחיוב מעשר שני למעשר עני ולהיפך. ונהגו ישראל לאכול בו מפירות האילן (מג"א, סו"א במשנה"כ ק"ה, ר'). שורש המנהג הוא זכירת אר"י ע"י זכירת דיני הפרשת תרו"מ, מה שאין בפירות חו"ל.

בעקבות מנהג זה, נראה לעמוד בעז"ה על עניין האכילה והשימוש בעולם הזה בכלל.

במקומות רבים בתורה נזכרת מעלת אר"י במעלת האכילה שבה, כמו שאנו אומרים בברכת מעין שלוש: "שרצית והנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבוע מטובה...", "ע"פ לשון הפסוק: "והארץ אשר נתת לאבותינו לאכול את פריה ואת טובה..." (נחמ"ב ט', ל"ו). אר"י נזכרת תמיד כ"ארץ זבת חלב ודבש", ומשתבחת בפירותיה - "ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורימון ארץ זית שמן ודבש. ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם..." (דברים ט', ט'). ידועה השאלה מדוע התורה מבטיחה שכר גשמי וארצי ולא שכר רוחני נצחי, חיי עולם הבא, ולא בכך באנו לעסוק עתה.

יש להקדים ולומר שסוגיה זו צריכה זהירות, שכן רבו הטועים בה, אלו מימינים ואלו משמאילים, וצריכים אנו לדייק בה היטב ע"מ לעמוד כראוי על רצון ה'. ולא באנו אלא לפתוח פתח למחשבה ועיון בעניין.

יש הרואים מעלה בפני עצמה בפרישות מהעולם, כאומרים שהעולם הזה הוא רע מצד עצמו, ורצון ה' הוא שנתנתק ממנו ככל האפשר, מעין הנהגת רשב"י, שהרבה עשו כמוהו ולא עלתה בידם (צרכים ל"ה). מנגד יש האוחזים שעלינו להשתלב בהתנהגות הטבעית ללא סייג.

בחז"ל ניתן למצוא סמך לדרך הראשונה כמו שאמרו: "יאה עניותא ליהודאי..." [א], או כמו שאמר ר' יהושע בן חנניא לבת הקיסר, "אי הוּו סני - טפי הוּו גמירי" [אילו היו מכוּערים - היו מחכמים יותר] (תענית ז: ועוד).

מאידך, רבים המקומות בהם אנו רואים את ההיפך! התורה משבחת את האימהות הקדושות ביופין, ואמרו חז"ל שאין השכינה שורה אלא על חכם, עשיר ובעל קומה (משנ"ג ז'), ואמרו - "הנוי והכח והעושר והכבוד והחכמה והזקנה והשיבה והבנים נאה לצדיקים ונאה לעולם" (אבות ט', ט'). ובדברים הטובים שנחסרו מאיתנו מחורבן ביהמ"ק והילך המנויים בסוף מסכת סוטה, מנו את טעם הפירות, שומן הפירות, זיו החכמה, העושר מן החכמים ועוד עניינים גשמיים אלו ואחרים. כן שיבחו חז"ל את יופי החכמים, (צ"מ פ"ד). ומספרת הגמרא על האמוראים אשר אכלו מפירות ארץ ישראל, פירות גינוסר, בצורה מופלגת (צרכים מ"ד). מכל זה נראה שאכן ישנה שלימות אמיתית במעלות החומריות.

ובעניין האכילה נראה שיש עניין אף יותר מעניינים אחרים, כמו שנראה מפסוקים רבים, ונראה להתבונן בדבר, וממנו נבין לשאר השלימויות החומריות.

אדם הראשון נתנסה בנסיון של אכילה, יציאת מצרים נקבעה לדורות באכילת הפסח על מצות ומרורים, במדבר אכלו את המן "עד בואם אל קצה ארץ כנען". התורה מצווה על אכילת מעשר שני - "ואכלת לפני ה'...למען תלמד ליראה" (דברים ז', כ"ג), וכן על דרך זו היא כל אכילת הקדשים.

ובכן נבוא לברר בעז"ה מה מקומו הנכון של החומר. האם כל מהותו הוא להוות לנו למוקש, ע"מ לנסותנו בו? האם כל תכליתו היא לשרת את צד הרע וסופו ליבטל?

ההבחנה בנושא זה חשובה מאוד, ומשפיעה על מבטינו על כל עבודתנו בעוה"ז.

הרמח"ל בראש ספר מס"י מבאר את מפת עבודתנו בעולם, את "יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה". אחר שביאר שתכלית עולם הזה הוא התענוג הנצחי בעולם הבא, הוסיף וביאר שכל ענייני העולם הם ניסיונות לאדם. ואז הוא מוסיף עומק נוסף: "זאם תעמיק עוד בענין תראה כי העולם נברא לשימוש האדם. אמנם הנה הוא עומד בשיקול גדול. כי אם האדם נמשך אחר העולם ומתרחק מבוראו, הנה הוא מתקלקל, ומקלקל העולם עמו. ואם הוא שולט בעצמו ונדבק בבוראו ומשתמש מן העולם רק להיות לו לסיוע לעבודת בוראו, הוא מתעלה והעולם עצמו מתעלה עמו" (פסק ב'). כלומר, שאין עבודתנו עבודה מקרית, כמין משחק שנצטוונו לעמוד בו ע"מ לקבל שכר המנותק ממהות העבודה, אלא עבודתנו מתקנת את העולם ומכינה אותו למצבו הנצחי שלאחר תחית המתים וחידוש העולם.

הרינו למדים, שאין מציאות החומר רעה בעצם, אלא שקולה היא בין טוב לרע, וע"י בחירתנו אנו מתקנים אותה ומביאים אותה למקומה הנכון או חלילה מרחיקים אותה ממנו ומדביקים אותה ברע. ע"כ: "...והנאות העולם אין ראוי שיהיו לו אלא לעזר ולסיוע בלבד

לשיהיה לו נחת רוח וישוב דעת למען יוכל לפנות לבו אל העבודה הזאת המוטלת עליו". אך כאשר ההנאה מסייעת לעבודת ה' - אין לפרוש ממנה. "...כל מה שהוא מוכרח לו מאיזה טעם שיהיה, כיון שהוא מוכרח לו, אם הוא פורש ממנו הרי זה חוטא" (פסק י"ג) [זה נאמר אפילו באדם שברגת הפרישות]. ומשם ולמעלה, כאשר האדם דבק בה' לחלוטין - "והנה האיש המתקדש בקדושת בוראו אפילו מעשיו הגשמיים חוזרים להיות ענייני קדושה ממש...", "כללו של דבר, ענין הקדושה הוא שיהיה האדם דבק כל כך באלקיו, עד שבשום מעשה אשר יעשה לא יפרד ולא יזוז ממנו יתברך, עד שיתור יתעלו הדברים הגשמיים אשר ישמשו לאחד מתשמישיו במה שהוא משתמש בהם, ממה שיוּרד הוא מדביקותו ומעלתו בהשתמשו מדברים גשמיים". וראה שם באורך במידת הקדושה.

בספר דרך ה' נותן לנו הרמח"ל את ההקדמות הנחוצות ע"מ להבין כיצד פועלים הדברים. במקום אחד הוא מסביר את מטרת מציאות הנשמה שבו והקשר שלה לגוף - "אמנם מלבד כל זה נמצא עוד באדם מציאות נפשית נבדל ועליון מאד ואין התכלית בביאתו באדם אלא לקשרו בשרשים העליונים שיש לו ליקשר בס' להיות מעשיו מולידים תולדתם בכחות העליונים בכח גדול" (פסק ג' ב', ט'). דהיינו, שמטרת יצירת האדם היא ההדבקות בה' ע"י מעשיו, והמעשים פועלים ומשפיעים בעולמות ההשפעה. תיקון זה נעשה בשני חלקים: "...ותכונתו של האדם עצמו והרכבת חלקיו מכריחים לו העסק הזה, כי אי אפשר לו מבלי אכילה ושתייה ושאר כל העניינים הטבעיים... ואולם מעומק עצת חכמתו ית' היה לסדר הדברים באופן, שאף בהיות האדם שקוע בחומר בהכרח כמו שכתבנו, יוכל מתוך החומר עצמו והעסק הגופני, השיג את השלימות והתעלות אל הזון ואל המעלה... אך ההנהגה הזאת מתחלק לשני חלקים, הא' - הוא במה שיעשה מפני שצוה בו, והב' - במה שיעשה מפני שהוא מוכרח בו וצריך, פירוש - הא' הוא כלל מעשה המצות, והב' כלל מה שהאדם משתמש מן העולם לצורכו... אכן מה שהאדם משתמש מן העולם לצרכו, הנה צריך תחלה שיהיה מוגבל בגבול רצונו ית', דהיינו שלא יהיה בו דבר ממה שמנעו ואסרו האל ית'. ושלא יהיה אלא הראוי לבריאות הגוף וקיום חיותו על הצד היותר טוב, ולא כפי נטית החומר ותשוקתו למותרות. ויהיה הכונה בו, להיות הגוף מוכן ומזומן לשתמש ממנו הנשמה לצורך עבודה בוראו, שלא תמצא לה עיכוב בהעדר הכנתו וחולשתו. וכשיהיה האדם משתמש מן העולם על הדרך הזה, הנה ימצא התשמיש ההוא בעצמו פועל השלימות כמ"ש, ויקנה בו מעלה אמיתית כמו שיקנה במעשה כל המצות כלן, כי גם זה מצוה עלינו, לשמור את גופנו בהכנה הגונה לשיוכל לעבוד בו את בוראנו, ונשתמש מהעולם לכונה זו ולתכלית זה כפי המצטרך לנו, ונמצינו אנחנו מתעלים במעשה

טובות ליתן לישראל, ולא מצא אלא עניות. אמר שמואל ואיתימא רב יוסף: היינו דאמרי איניש: יאה עניותא ליהודאי כי בראא סומקא לסוסיא חיורא (מגי"ב ט').

[א] אמר ליה אליהו לבר הוּו ואמרי לה לרבי אלעזר: מאי דכתיב הנה צרפתוך ולא בכסף בחרתוך בכור עני - מלמד שחור הקדוש ברוך הוא על כל מדות

הזה, והעולם עצמו מתעלה בזה בהיותו עוזר לאדם לשיעבוד את בוראו... (תלך ב' פקד ד')^[2].

נמצאנו למדים, שהקשר בין העולם הזה, בין החומר הזקוק לעילוי, אל תיקונו - עובר דרך גופו של האדם וקשרו אל עולמות ההשפעה והנצחיות.

עפי"ז נבין את עניין האכילה, שהרי היא הדבר היותר נקשר אל הגוף, כמו שאמר במס"י פ"א: "והיינו, כי המאכלות האסורות מכניסים טומאה בלבו ובנפשו של אדם עד שקדושתו של המקום ברוך הוא מסתלקת ומתרחקת ממנו. והוא מה שאמרו בש"ס גם כן: ונטמאתם במ, אל תיקרי ונטמאתם, אלא ונטמאתם, (ויימח ל"ט) שהעבירה מטממת לבו של אדם, כי מסלקת ממנו הדיעה האמיתית ורוח השכל שהקדוש ברוך הוא נותן לחסידים, כמו שאמר הכתוב: כי ה' יתן חכמה, והנה הוא נשאר בהמי וחומרי משוקע בגסות העוה"ז. והמאכלות האסורות יתירות בזה על כל האיסורין, כיוון שהם נכנסים בגופו של האדם ממש ונעשים בשר מבשרו". וזה ע"פ הפסוק "ולא תשקצו את נפשותיכם... אשר הבדלתי לכם לטמא. והייתם לי קדושים..." (ויקרא כ"ב, כ"ט), שאכילת מה שהקב"ה הבדיל לנו לטמא - משקצת את הנפש, שהיא זו אשר מעבירה את מעשיו אל הנצחיות.

ראינו עד כאן, שעניין הקדושה הוא השימוש מהבריאה בגבול שהבדיל ה', וכך אנו מעלים את העולם אל הקב"ה, ומשרים את קדושתו בעוה"ז.

אך אין העניין הזה חל בכל מקום בשוה. וכדברי המשנה - "עשר קדושות הן. ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות. ומה היא קדושתה? שמביאים ממנה העומר והבכורים ושתי הלחם מה שאין מביאים כן מכל הארצות..." (משנה ט"ז, פ"ב ו' וכלה"ה). ככל שהקדושה גוברת - היא מבוטאת בגבולות נוספים, שהעמידה בהם מעלה את העולם, מה שא"א לעשות במקום שאינו מוגבל ומובדל בדבר ה'.

ע"כ, מכיוון שבארץ ישראל נמצא מקום החיבור בין שמים וארץ, כאמור: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כ"ב, ט"ז), "בנה בניתי בית זבול לך מכון לשבתך עולמים..." (מ"ב ט"ז, ט"ז), ומעשה הקרבנות ואכילת הקדשים הם המעלים את החומר לתיקונו ביותר, כך כל ארץ ישראל מסוגלת לדבר זה. ע"י אכילת הפירות החיבים במעשרות, המובדלים בגבול שקבע ה', אנו מתקנים את החומר, מה שא"א לעשות מחוץ

לארץ, במקום שלא הגביל ה' את גידולי הקרקע. **הרי** שאין דומה החומריות שבאר"י לחומריות שבחו"ל. החומריות שבאר"י - מוכנת ומיועדת לקדושה, לחבר שמים וארץ ולהשרות שכינה בעוה"ז, אך זה אינו בחומר אשר בחו"ל. ע"כ במצב שעמ"י בתיקונו באר"י - שבח גדול הוא לנו במעלות החומריות, שהן עצמן נעשות עניין של קדושה. [ואף שלא זה העניין במאמר זה, יש מכאן פתח לשאלה שהזכרנו לעיל על הבטחות התורה לשפע גשמי].

אך כל זה נכון רק כשמחברים אותו לה'. אולם כאשר שוכחים את ה', הכל הופך לחסרון. **"ואכלת ושבעת וברכת את ה'.. השמר לך פן תשכח את ה'.. פן תאכל ושבעת.. ורם לבבך ושכחת את ה'..."**. "והיה אם שכח תשכח את ה'... העדתי בכם היום כי אבד תאבדון..." (דברים ט'), ואז אין החומר עולה לתיקונו ואין הוא משרה שכינה בעולם, ע"כ הוא הולך וחסר, ביהמ"ק חרב וכל השלמויות החומריות מאבדות את משמעותן והופכות לחיסרון. וזה מה שאמרו בגמ' הנ"ל: "יאה עניותא ליהודאי", דהיינו במצב בו אין עמ"י שרויים באר"י ואין החומר יכול לסייע להשראת השכינה - הוא הופך הפכי לקדושה ומרחיק את האדם מה'!^[3]

וזה מה שאמרו: "אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה, וכל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה - מעל... אמר רב יהודה אמר שמואל: כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה - כאילו נהנה מקדשי שמים... אמר רבי חנינא בר פפא: כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל..." (ברכות ל"ט), שכאשר אדם נהנה מהעולם ושוכח את ה' - הרי הוא כאוכל קדשים שלא כדינם, שדבר שיכול היה לעלות את העולם - לא רק שלא עלה אלא אף מונע מהשפע לבוא לעולם ומגביר את כח הרע על כנסת ישראל, ככתוב בספר עזרא: "והם במלכותם ובטובך הרב אשר נתת להם ובארץ הרחבה והשמנה אשר נתת לפניהם לא עבדון.. הנה אנחנו היום עבדים והארץ אשר נתתה לאבתינו לאכל את פריה ואת טובה הנה אנחנו עבדים עליה. ותבואתה מרבה למלכים אשר נתתה עלינו בחטאותינו ועל גיתינו משלים ובבהמתנו כרצונם ובצרה גדולה אנחנו" (נחמיה ט', י"ג - י"ד), שכשאין ישראל

משתמשים מן העולם לצורך עבודת ה' - כנסת ישראל מפסידה, והשפע עובר למלכים המושלים עליהם.

והוא מה שאמר הכתוב: "מציון מכלל יופי אלוקים הופיע" (תהלים נ', ז'). בביהמ"ק עולים לתיקונם כלל הנבראים, ע"כ חז"ל מציינים את שלימות ביהמ"ק בקול, במראה, בריח ובאכילה.

היהודי העובד את בוראו ע"מ לתקן את הבריאה כרצון ה' - אינו מואס בעולם ומניח אותו, אלא נהנה ממנו לצורך עבודת ה', ומודה ומשבח ומברך "ברכי נפשי את ה'" על כל אשר בבריאה, ומתפלל ש"יהי כבוד ה' לעולם - ישמח ה' במעשיו", "...אנכי אשמח בה'" וש"יתמו חטאים מן הארץ" (תהלים ק"ד - עיון שם כל הפרק) ע"מ שתהיה הברכה שלימה. וכלשון הכוזרי המתאר את הנהגת החסיד - "אמר החבר: מנהג העובד אצלנו, איננו נגזר [פורש] מן העולם, שלא יהיה [העולם] למשא עלינו ויהיה [החסיד] למשא עליו, וימאס החיים שהם מטובות הבורא. וזוכר טובתו עליו בהם, כמו שנאמר: "את מספר ימיך אמלא" (שמות כ"ג, כ"ג) "והארכת ימים" (דברים כ"ג, ז'), אבל אוהב אותו העולם הבא, וכל אשר יוסיף טובה מקנה אותו העולם הבא" (מלאכי ג' בחמילתו).

וע"י השתדלותנו בדבר זה, ע"י שאנו מכירים ונותנים ליבנו לרצון ה', נזכה אכן לראות את שלימות הדבר במהרה כמו שמנבא הנביא יואל לישראל שלימות זו: **"ואכלתם אכול ושבוע והללתם את שם ה' אלוקים אשר עשה עמכם להפליא ולא יבשו עמי לעולם. וידעתם כי בקרב ישראל אני ואני ה' אלוקים ואין עוד ולא יבשו עמי לעולם"** (צ"י, כ"ז)^[4]. יהי רצון שנאכל לשבוע ונהלל את ה', שה' אלוקינו שוכן בקרבנו, ואין עוד מלבדו. ■

עימוד

עיצוב עימוד וסידור ספרי קודש

מההקלדה ועד להדפסה
עימוד רב-טקסט ואינדוקס
נסיון והמלצות בשפע

052-7147590

ר' נהוראי במתני' סוף קדושין מניח אני כל אומניות שבעולם ואיני מלמד בני אלא תורה היינו בחו"ל וכל כוונ'... (מדותי תתם סופר סוכה ל"ו).

[ד] מכל זה יש להאיר ולעורר, לגבי אנשים הנוסעים חוצה לארץ הקודש ע"מ ליהנות מפלאי הבריאה ולמלא את נפשם. ע"פ האומר מובן, שדבר זה פסול הוא [מלבד האיסור ההלכתי שבדבר]. חו"ל נקראת כפי הנביאים "אדמה טמאה" (שמות ז', י"ז), "ארץ טמאה" (וישע כ"ג, י"ט), שהחומר שבה אינו עולה לקדושה כבאר"י, ממילא הרי הוא שימוש מן העולם שלא כרצון ה', ואיך יחשוב אדם להלל את ה' על נפלאות הבריאה שאינו רשאי ליהנות מהם? אין זה מברך אלא מנאץ! היתכן שתהיה מכך תועלת ללימוד התורה ולעבודת ה'? [הערת המערכת: כבר הוקדשו במסגרת עלוני "קדושת ציון" שני מאמרים לעורר על תופעה עגומה זו, אשר לראבוננו פשתה גם בקרב קהל יראי ה'].

[ב] מכיון שאין המקום לצטט את כל דבריו, הרוצה לקבל תמונה שלימה יעיין בפרק זה באורך.

[ג] וראה מה שכתב רבן של ישראל מרן ה"חתם סופר", שהעבודה באר"י הרי היא מצווה גמורה, אך בחו"ל היא "מוסיף חורבן"

"... נלע"ד רבי ישמעאל נמי לא אמר מקרא ואספת דנגך אלא בא"י ורוב ישראל שרויין שהעבודה בקרקע גופה מצוה משום יישוב א"י ולהוציא פירותיה הקדושים. ועל זה צייתה התורה ואספת דנגך, וכוונת זוהר גורן השעורים הלילה משום מצוה. וכאלו תאמר לא אניה תפילין מפני שאני עוסק בתורה ה"נ לא יאמר לא אאסוף דגני מפני עסק התורה. ואפשר אפילו שארי אומניות שיש בהם ישוב העולם הכל בכלל מצוה. אבל כשאנו מפורזים בעוה"ז בין או"ה וכל שמרבה העולם יישוב, מוסיף עבודת ה' חורבן, מודה ר"י לרשב"י. וע"ז אנו סומכים על

ר' זירא הוה קא משתמיט מדרב יהודה, דבעי למיסק לארעא דישראל, דאמר רב יהודה: כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה, שנאמר: בבלה יובאו ושמה יהיו. אמר: איזיל ואשמע מיניה מילתא, ואיתי ואיסק. אזל אשכחיה דקאי בי באני, וקאמר ליה לשמעיה: הביאו לי נתר, הביאו לי מסרק... אמר: אילמלא לא באתי אלא לשמוע דבר זה דיי... קמ"ל: דברים של חול מותר לאומרם בלשון קדש" [שבת מ"א. ע"ש כ"יש המשך].

ונשאלת השאלה, מה רצה ר' זירא לשמוע מרב יהודה? ולמה כ"כ שמח במה ששמע?

ונראה אולי לבאר, שלפני עלייתו לא"י רצה ר' זירא להפרד מרב יהודה, שהיה רבו בבבל, אולם לא היה יכול לעשות זאת פנים אל פנים, שכן רב יהודה אחז שאסור לעלות מבבל לא"י.

[ואין זאת משום שהיתה לרב יהודה שיטה אחרת לגבי מעלת א"י, אדרבא, רב יהודה "חביבא ליה א"י" עד שהיה מברך לעצמו על שמן אפרסמון (שהוא ייחודי לא"י) "בורא שמן ארצנו" (ברכות מ"ג), והוא גם אמר "שאסור לצאת מא"י לחו"ל" (כתובות ק"ב), אלא שאחז כן מפני גזרת הגלות - "בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי...". (וי' כתובות סז).]

ור' זירא אמנם לא חשש בזה לדעת רב יהודה רבו, כיון שיחידאה היא ורבים חלוקים עליו, אבל אם רב יהודה יאסור עליו במפורש, לא יוכל לעבור על הוראתו. לכן נמנע מלהפרד ממנו באופן ישיר.

מכל מקום, הוא רצה לפחות "להפרד" ממנו בלא ידיעתו, "מתוך דבר הלכה" (עי' ברכות ל"ב), וזה יהיה לו כעין פרידה "וברכת הדרך" מרבו.

כאשר הגיע, מצא שהוא בבית המרחץ, מקום שאסור בד"ת. בכ"ז התבונן בהנהגתו שם

ללמוד ממנה - "שאפילו שיחת חולין של ת"ח צריכה תלמוד" (סוכה כ"ב). ואכן, ראה שהוא מדבר עם משמשו בלה"ק, ולמד מכך שמותר לדבר דברי חול בבית המרחץ אפי' בלה"ק.

ואולי ניתן לבאר, כי ר' זירא ראה בכך גם מסר לעצמו, לענין שלשמו הגיע -

הנה הדיבור בלה"ק מעלתו גדולה מאד,

עד שחז"ל השוו בזה את האדם למלאכי השרת (תנינא ע"ז). ובכל זאת, אם הוא בענייני חול, הוא מותר במקום שאינו נקי.

ד"ת, לעומת זאת, אסורים בניין המרחץ גם בלע"ז (שבת מ"ז).

ללמדך, שלא השפה עיקר, אלא התוכן! [א].

וכיו"ב יש לומר בענין ישיבת א"י -

"מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לא"י, וכי לאכול מפריה הוא צריך, או לשבוע מטובה הוא צריך, אלא כך אמר משה: הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בא"י, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי. אמר לו הקב"ה: כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר, מעלה אני עליך כאילו עשיתם" (סוכה י"ד).

מכאן ניתן להסיק, כי ר' זירא הבין מרב יהודה, שבעלותו לא"י עליו לשים לב, שעיקר ישיבת א"י עניינה היא קיום התורה והמצוות התלויות בה^[ג], ולא השפע החומרי, ועליו לשים לב, שלא יחטיא את המטרה^[ד].

ועל כן שמח ר"ז ואמר: אלמלא לא באתי וכו'.

עלינו יושבי א"י להיות מודעים לכך, וזאת חובתנו וזכותנו.

ואם זכינו לשמור את המצוות התלויות בפירות הארץ, אפילו אכילת חולין שלנו הופכת להיות כמצוה, וכמ"ש: "עשר מצות אדם עושה עד שלא יאכל פרוסה. משום לא תחרוש. בל תזרע. בל תחסום. לקט. שכחה. ופיאה. תרומה. ומע"ר. ומע"ש. וחלה. רבי יצחק בידו אתי מיסב לידוי הוא פשט עשרתי אצבעתיה ואמר הרי קיימתי עשר מצות" (ירושלמי הלכ פ"א ה"ו, הוצא צנזר"ע אר"ס קס"ז, ד).

הרי שבאכילת הפירות המתוקנים, מתעוררת זכות קיום כל המצוות שבהם.

"תני בשם ר"מ: כל מי שהוא קבוע בארץ ישראל, ואוכל חוליו בטהרה, ומדבר בלשון הקודש, וקורא את שמע בבוקר ובערב - יהא מבושר שכן עוה"ב הוא" (ירושלמי שבת פ"א ה"ג, שקלים פ"ג ה"ג).

[א] עי' בפיה"מ להרמב"ם על המשנה באבות א', י"ז - "לא מצאתי לגוף טוב משתיקה".

[ג] כמובן שהדמיון אינו מוחלט, הרי ישיבת א"י מצוה מפורשת מצד עצמה והיציאה ממנה איסור, משא"כ הדיבור בלה"ק, אלא שמצד זה יש ביניהם דמיון.

[ב] ובעצם, כל המצוות תלויות בה, כמ"ש הרמב"ן, ואכמ"ל, שכן הדבר נתבאר

Dear Jews! This unique pamphlet is being distributed all over the Charedi cities and neighborhoods in Israel. We have no governmental aid, as is obvious, and we depend solely on members of the public whom understand the importance of spreading our ideas. Due to the fact that many people all over the country and the Jewish world are waiting to read our message each month, and due to the fact that some noisy haters of us would do anything to prevent us from spreading our ideas, it is of utmost importance that our supporters all over the land help distributing the pamphlet in a professional manner and as much as possible. Car owners are specially called upon to help us with distributing. A professional distributor can work for us in Lakewood, New Jersey, but the costs are already very high. We also want to start distributing a pamphlet in English. We would be very grateful for any contribution and, as said above, for any help in distributing. You can be in touch with us in order to contribute, to take part in distributing or for any questions you may have. Just leave a message at 052-7195368 or better still, send an e-mail to yyy7@neto.bezeqint.net.

שנת שמיטה תשע"ה חלפה ועמה דממו קולות האוסרים לקנות יכול נוכרי וקולות המהדרים באהבת הארץ וחקלאיה, אשר מעדיפים לקנות יכול שביעית מאשר פירות וירקות המיובאים מחו"ל. שומרי שמיטה כהלכה הואשמו בהפקרת חקלאים יהודים בארץ ישראל. נטען כנגדם שמשום ישוב הארץ, אסור לפגוע בחקלאות היהודית משום ישוב הארץ, והיו שהגדילו לטעון כי מדובר במעין פיקוח נפש אם תושבת החקלאות בארץ ישראל לשנה אחת ע"פ ציווי ה'.

שנת שמיטה תשע"ה חלפה, ועמה חלפו מעל מדפי הירקנים השלטים הנושאים את הכיתוב - "נוכרי", "חול", "אוצר בית דין", "היתר מכירה" וכדומה. ואני עומד ותוהה, מדוע? האם פתאום נעלמה התוצרת החקלאית הערבית מן השוק? האם המגדלים הערביים יצאו לששת שנות שבתון? לא ולא, החקלאים הערבים, כולל אלו שבעזה, עדיין מגדלים פירות וירקות הנמכרים ליהודים בארץ ישראל. רוב המלפפונים, הפלפלים, העגבניות והצנונות אשר אנחנו קונים מקורם בגידול ערבי כאן בארץ או ביבוא מירדן, כאשר חלקו הגדול בא מרצועת עזה. איך נהיו דואגי החקלאים היהודים לקוני ירקות הערבים? לאן נעלמה הדאגה לכלכלת המדינה ולחקלאי היהודי. האם התחדש איסור חדש, שרק בשביעית אסור לקנות פירות וירקות מנוכרי וליבא אותן מחו"ל?

אני בעד ישוב יהודי בארץ ישראל וכיוצא בזה אני בעד אחיזה בגוף הקרקע ובעד העצמאות הכלכלית אשר חקלאות משגנת ותעשייה כבדה הם מרכיבי היסוד שלה. ה' אשר ציווה לנו לישב את ארץ ישראל, התנה מפורשות, שקיום בני ישראל על אדמת ישראל תלוי בהיעדר עבודה זרה, בפרישות מעריות ובשמירת שמיטה (ויקרא כ"ג, ל"ד - ל"ה; אבות פקד כ"ג, משנה ח', שפת ל"ג). הוא גם הבטיח שיצווה את ברכתו בשנה הששית לשומרי השביעית (ויקרא כ"ב, כ"ב). הרוצה בישוב הארץ על דרך התורה חייב לשמור שמיטה כדי למנוע חורבן וגלות נוספים ח"ו, וממילא למדנו, כי שמירת שביעית היא תנאי לשמירת ישוב הארץ ושגשוג החקלאות.

המבחן האמיתי לדאגה לחקלאים היהודים בארץ ישראל חייב להתבטא בכל שנות השבוע, ולא רק בניגוח שומרי שביעית בשנת השמיטה. האם אכן ישנה דאגה כנה לחקלאים היהודים בארץ ישראל? מאז שנת השמיטה האחרונה, שר האוצר חתם על יותר מעשרה צווים, אשר חלקם הפחיתו מכס מעל מוצרים חקלאיים כאלו ואחרים, וחלקם האחר העלו את מכסות היבוא של תוצרת חקלאית הפטורה ממכס. חלקם הוצאו כתיקון קבוע, וחלקם כהוראות שעה, אשר גם הוארכה, וחלקן גם הפכו לקבעות. חשוב לציין, שהעלאת המכס בחזרה כרוכה באישור ועדת כספים של הכנסת, ולכן הדרך חזרה קשה יותר מאשר הורדת מסים. מדיניות זו פגעה קשות בענף החקלאות בישראל, כאשר היעד המבוקש של מדיניות זו - הורדת מחירי מוצרי אוכל נפש - לא הושג כלל, חוץ מזה שמגיעים אלינו מאכלים באיכות ירודה ובכשרות

מפוקפקת. כשמתבוננים בדברי חז"ל, לעומת זאת, מוצאים תקנות שמטרתן הורדת מחירי מוצרי אוכל נפש, כמו למשל האיסור לסוחר להשתכר יותר משתות במוצרי אוכל נפש והתקנה לעקירת משווקים המעלים מחירים (בבא מציעא נ"ג, בבא מציעא נ"ג, רמב"ם הל' גנבה פ"ח הלכה כ', שם הלכות מכירה פ"ד הל' א' - י"א; שו"ע חו"מ ס"ו ר"ל א'). בנוסף, מדיניות הממשלה בשנים האחרונות פגעה בחקלאים גם במישורים נוספים,

כגון העלאת מחירי המים ועידוד הפשרת קרקעות לטובת נדל"ן, וכתוצאה מכל אלו הגיל הממוצע של החקלאים היהודים בארץ ישראל הינו 65. החקלאים מתמודדים עם קשיים רבים, ובהעדר עידוד ממשלתי, רבים מהם נאלצים לעזוב את עבודת האדמה. בכל השנים הללו, אותה מפלגה שבשנת השמיטה מציגה את עצמה כמייצגת את החקלאים היהודים, ואשר כיום אף מחזיקה בתיק החקלאות, הייתה שותפה בכירה בממשלה, ובמבחן העשייה נכשלה כשלון חרוץ בהגנה על החקלאים מפני מדיניות פוגענית זו. אין צורך לומר, שלא שמענו את מנהיגי אותו ציבור ורבניו מוחים על הפגיעה בחקלאים היהודים בארץ ישראל.

במבחן של שעת האמת, ראינו בעליל, כי הכוונה האמיתית של אותם אנשים, אשר דגלו בקול רם בהיתר המכירה, לא הייתה דאגה לישוב הארץ, לאחיזה בקרקע ולטובת החקלאים, אלא הייתה זו עצת היצר הרע לבטל את מצוות שמיטה ולישר הדורים עם שותפיהם החילוניים. לעומת זאת, אנו כנאמני התורה חייבים למחות על הפגיעה בחקלאים היהודים ובהשמטת רגלי האוחזים בקרקע של ארץ ישראל.

אין רצוני במסגרת זו לדיון הלכתי על טיבו של היתר המכירה, אולם פטור בלא כלום אי אפשר, ואעיר על מספר נקודות -

ראשית כל, אין שום איסור לקנות ירקות מנוכרי אם לא מדובר בשלשה ימים לפני אידם, ועינינו הרואות, שבמשך שש שנים אכן קונים סחורה ערבית ונותנים להם פרנסה בבניית

ישובים יהודים. כמוכן, שראוי במידת האפשר להעדיף לקנות מיהודי, וכפי שנתבאר בספר "אהבת חסד" של רבנו החפץ חיים (אהבת חסד פ"ב, ס' ו' - ז' ע"פ תורת הכהנים פ"א דבר ג', ג'), וכן להעסיק יהודים ולעסוק בכל משא ומתן עם יהודים מאשר עם גויים (ועיין היעב דברי הגלגל בחולת הלכות רצ"ו - יו"ד ק"ט ע"ה). ומובן מאלינו, כי יש לעשות כל שבידינו על-מנת לא לפרנס את אויבינו הישמעאלים הארורים צמאי הדם. אולם איסור "לא תחנם" לא נאמר במי שקונה מגויים, כפי שהיו שרצו לטעון.

וכיון דאתינן להכי, נציין כי איסור "לא תחנם" עניינו שאסור למכור קרקע לגוי בארץ ישראל, ולכן מי שעורך "היתר מכירה" עובר על איסור מפורש מן התורה, אפילו כשמדובר במכירה לשנה (ראה משנה עבודה זרה פקד א' משנה ח'; רמב"ם הלכות עבודה זרה וחוקות הגוים פקד י' הלכה ג'. לגבי השכרה שניה כמכירה לשנה ראה בבא מציעא נ"ג, רמב"ם הל' מכירה פקד י"ג הלכה י"ז).

חוץ מזה "היתר המכירה" מבוסס על מכירת קרקע בשטר, ומכירת קרקע בשטר לא חלה עד למתן דמים (קידושין כ"ו; רמב"ם הלכות מכירה פקד א' הלכה ז').

קצרו של דבר, שאם המכירה אכן חלה, מי שערך אותה עובר על איסור "לא תחנם", ואם אינה חלה, אז יהודי עובר על אדמתו בשביעית ומחייב אותנו חובת גלות.

מגוחך מהכל, שדווקא אנשים שדוגלים במצוות יישוב ארץ ישראל, רומסים את השמיטה ברגל גסה. כזכור, בספר ויקרא, בספר ירמיהו, במסכת אבות ובמסכת שבת כתוב מפורשת, שביטול מצוות שמיטה מביא לידי גלות. כנראה שאותם אנשים אינם לוקחים ברצינות את המקרא ודברי חז"ל. אילו באמת היה מקום להיתר מכירה, אזי הייתה מזדקקת השאלה מדוע חז"ל והראשונים לא השתמשו בהיתר זה, ובכך, חלילה מלומר זאת, התעללו בחקלאים.

ראוי עוד להעיר, כי הרב קוק זצ"ל ביסס את דבריו בענין היתר המכירה בין היתר על העובדה שישראל הם מיעוט בארץ וכלכלתם כולה תלויה ביצור יין והדרים, ועל כך שכל הקרקעות היו אז קנין המלך (אגרות רא"ה קט"ז), ושהממשלה יכולה לתבוע את חוקה (שם, ק"ט). [אגב, גם בזמנו זה לא היה נכון, משום שלבריטים היה מנדט ולא ריבונות בא"י]. כך או אחרת, אין צורך להאריך ולבאר שכל אותם תנאים אינם קיימים כיום.

ויהי רצון שזוכה לשיבת הארץ, לקיום המצוות התלויה בה, להורשת האויב הערבי תוך קיום דבר ה' ולא תוך רמיסתו, אשר רק תחייב אותנו חובת גלות, ושנוכה לשוב בתשובה שלמה לפני בורא עולם, הן כאומה והן כיחידים, ועל-ידי כך יראה כל בשר, כי ה' הוא מלך על כל הארץ, ברצונו נתנה לנו, ושאלו עמו ונחלתו הנאמנים לדבריו.

חיים פקוביץ,
ירושלים.

קדישות ציון • גליון י"ח, שבט ה'תשנ"ז • עמוד י"ג

הנה כאשר אנו באים להתבונן בינה על עניני גאולתנו משעבוד מלכויות, עלינו להתבונן בסדרי גאולתנו ממצרים, שדמיון רב יש בין גאולת מצרים לגאולה משעבוד מלכויות, כמו שאמר הכתוב - "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מייסד ז', ע"ו), וכן כתב רבינו קדוש ה' הרמח"ל זללה"ה במאמר הגאולה שלו - "וצריך שתדע, כי גאולת מצרים והגאולה העתידה שוות הן בדברים הרבה, רק שהעתידה עוד תגדיל יותר..."

והנה מצאנו בגאולת מצרים סדר מיוחד, אשר יש ליתן את הדעת על פשרו.

והוא, שהנה מתחילה נגלה ה' למשה בסנה ואמר לו - "ראה ראיתי את-עני עמי אשר במצרים... ועתה הנה צעקת בני-ישראל באה אלי... ועתה לכה ואשלחך אל פרעה והוצא את-עמי בני-ישראל ממצרים" (שמות ג', י"ג - י"ד), ובאותו מעמד שלחו ה' לבשר לישראל את בשורת הגאולה וכן שלחו אל פרעה להזהירו לשלח את ישראל. ואכן משה הלך, בישר להם לישראל את בשורת הגאולה והלך לפרעה ודרש ממנו בשם ה' את שילוח בני ישראל. אך שילוחו לא צלחה, ופרעה לא די שלא הקל את עולו, אלא אף הוסיף להרע לישראל.

משה, בראותו זאת, שב אל ה', ואמר לו - "למה הרעותה לעם הזה למה זה שלחתני..." (שם ט', כ"ג), ואז נתגלה לו ה' בגילוי שני - "ויאמר אליו אני ה' וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב ב' ש-די ושמי ה' לא נודעתי להם. וגם הקימותי את בריתי..." (י', ג' - ד'), ואז שלחו בשניה לבשר את בשורת הגאולה לישראל, ככתוב - "לכן אמר לבני ישראל אני ה'..." (שם י', ו'), וכן שלחו שוב אל פרעה לצוותו על שילוח בני ישראל. ובשליחות זו הצליח משה ואכן יצאו ישראל ממצרים, אחר שה' היכה את פרעה בעשרת המכות.

והדברים טעונים ביאור, מהו עומק ענינו של סדר זה ובו שתי שליוחיות, מהו ענין ההתגלות הראשונה ומפני מה לא מכוחה יצאה הגאולה אל הפועל, ומהו ענין ההתגלות השניה שמכוחה אכן יצאנו ממצרים.

והנה לימדנו בזה דברים רבינו הרמח"ל במאמר הגאולה, וז"ל שם - "דע, כי לגאולה נמצאו שני זמנים ומצאנום בגאולת מצרים ובגאולת בבל, ונודע לנו שכן יהיה בעתידה להגלות במהרה בימינו", ומבואר שם בהמשך דבריו, ששני זמנים אלו נקראים הם 'זכירה' ו'פקידה', ומהמשך דבריו שם מתבאר ששני אלו הגילויים שנתגלו לו למשה הם גילוי הפקידה וגילוי הזכירה. מתחילה נתגלה לו למשה גילוי הפקידה, כמו שנאמר בגילוי הראשון - "לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם להי אבותיכם נראה אלי... לאמר פקוד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים" (שם ט"ו), וכן אחר שבישר זאת לעם נאמר - "ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל וכי ראה את-ענים ויקדו וישתחוו" (ד', כ"ג). הגילוי השני שבפרשת וארא הוא גילוי הזכירה, כמו שנאמר שם - "וגם אני שמעתי את-נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אותם ואזכור את-בריתי" (י', כ').

ועלינו להתבונן בתוכן הדברים, במה נשתנה הגלוי הראשון - גלוי הפקידה - מן הגלוי השני - גילוי הזכירה, ובוזה נטיב להבין את מצבינו כיום הזה, כמו שאמר הרמח"ל, שנודע לנו שכסדר הזה יהיה גם בגאולה העתידה.

והנה הבדלים גדולים ישנם בין הגילוי הראשון, גלוי הסנה, לבין הגילוי השני, הגילוי

דפרשת וארא, והם נכללים בשלושה. האחד הוא התעוררות ה' לגאולה מצד מה היא באה, השני הוא צורת הגאולה איך תהיה, והשלישי הוא תכלית הגאולה עבור מה היא.

והנה בהתגלות הראשונה אמר ה' כי התעוררותו לגאול את ישראל באה מחמת שראה בעניים וצערם, ודבר זה נשנה כמה וכמה פעמים, ראשונה בדבר ה' למשה - "ראה ראיתי את-עני עמי אשר במצרים ואת-צעקתם שמעתי מפני נוגשיו כי ידעתי את-מכאוביו. וארד להצילו מיד מצרים..." (ג', י"ג - י"ד). ועוד שם - "ועתה הנה צעקת בני-ישראל באה אלי וגם-ראיתי את-הלחץ אשר מצרים לחצים אותם. ועתה לכה ואשלחך אל פרעה והוצא את עמי בני ישראל ממצרים" (שם ט' - י').

גם אמר ה' למשה לומר לישראל - "פקד פקדתי אתכם ואת-העשוי לכם במצרים" (שם ט"ו). וכן לאחר שאמר משה לישראל את בשורת הגאולה, נאמר - "וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל וכי ראה את ענים ויקדו וישתחוו" (ד', כ"ג).

אמנם בתחילת וארא שם נתגלה סדר חדש מצד מה נתעורר הקב"ה לגאול את ישראל, וכך נתבאר שם - "וידבר אלקים אל-משה ויאמר אליו אני ה'. וארא אל-אברהם אל-יצחק ואל-יעקב ב' ש-די ושמי ה' לא נודעתי להם" (י', ג' - ד'). זוהי הסיבה הראשונה לגאולה, שעדיין לא נודע שמו של הקב"ה בעולם, שאע"פ שנודע לאבות לא נודע להם אלא ב' ש-די, שאינו שמו העיקרי, אבל בשם הוי"ה שמו העיקרי טרם נודע.

סיבה נוספת לגאולה היא - "וגם הקמתי את-בריתי אתם לתת להם את-ארץ כנען את ארץ מגריהם אשר-גרו בה" (שם ד', ו) והיינו

שברית האבות לתת להם את ארץ כנען - הגיע זמנה להתקיים.

והסיבה השלישית לגאולה היא - "וגם אני שמעתי את-נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם ואזכור את-בריתי" (שם ט').

הרי לנו, שבשונה מהתגלות הפקידה, בה לא נזכרה כסיבה לגאולה אלא עניים וצערם של ישראל, כאן נזכרו כסיבות לגאולה קודם כל גילוי שם ה', לאחר מכן הברית עם האבות לתת להם את ארץ כנען, ורק כסיבה שלישית הוזכר צערם של ישראל, וגם בתוך אזכור סיבה זו נאמר בסופו - "ואזכור את בריתי", שהיא חזרה על הסיבה השניה.

ההבדל השני שבין הפרשיות מתבטא בצורת הגאולה. בעוד שבהתגלות בסנה לא נאמר אלא "וארד להצילו מיד מצרים" (שם ט'), "ואמר אעלה אתכם מעני מצרים" (שם ט"ו) ואין זכר כלל לנקמה בפרעה ובמצרים, הרי שבפרשת וארא נאמר - "וגאלתי אתכם בורוע נטויה ובשפטים גדלים"

(י', ו') [ומה שנאמר בפרשת שמות "ושלחתי את-ידי והכיתי את-מצרים" (ג', כ') לא נאמר אלא כנבואה על העתיד, שאחר שימאן פרעה לשליחות הראשונה, ישלח ה' את ידו ויכה, כמבואר שם בפסוקים].

ההבדל השלישי והבולט ביותר בין הפרשיות נעוץ בתכלית הגאולה. הנה בפרשת שמות נאמר - "וארד להצילו מיד מצרים ולהעלתו מן-הארץ ההוא אל-ארץ טובה ורחבה אל-ארץ זבת חלב ודבש אל-מקום הכנעני והחתי..." (שם ט'), ולא נזכר כתכלית הגאולה אלא נתינת הארץ, וגם היא אינה נזכרת אלא במעלתה הגשמית כארץ זבת חלב ודבש, ולא נזכר שם כלל, שהיא הארץ המובטחת לאבותינו. ואילו בפרשת וארא, אחר שהכתוב מונה את שלושת הסיבות לגאולה, הולך הכתוב ומפרש את הגאולה ומסורתיה. כנגד הסיבה האחרונה - "וגם אני שמעתי את-נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם" (י', ט'), אומר ה' - "לכן אמר לבני-ישראל אני ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים והצלתי אתכם מעבדתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים" (י', ט').

כנגד הסיבה הראשונה, שעדיין לא נודע ה' בשמו, אומר ה' - "ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים" (שם י'). וכנגד הסיבה השניה - הברית לתת את הארץ לאבות, מסיים ה' ואומר - "והבאתי אתכם אל-הארץ אשר נשאתי את-ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה אני ה'" (שם ט'). הרי למדנו, כי בעוד שתכלית הגאולה בפרשת שמות אינה אלא ביאת הארץ, ובבחינת מעלתה הגשמית דווקא, הרי שהתכליות המבוארות בפרשת וארא הם היותנו לה' והיותו לנו לאלוקים, ידיעתנו את ה', וביאת הארץ בבחינת היותה הארץ שנשבע ה' לאבותינו.

והמורם מכל האמור הוא, כי שני שלבים ושתי דרגות יש לה לגאולה. מתחילה אין הגאולה מתעוררת אלא מפני צרתם של ישראל, ואין תכליתה אלא להציל את ישראל מצרתם ולהביאם לארץ טובה ורחבה, ארץ זבת חלב ודבש. אין כאן גילוי שם ה', אין כאן ברית אבות, ואין כאן "ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים".

אמנם סדר זה מתחילה עלול הוא לכשלוך, מפני ששם הגאולה היא ענין פרטי לטובתם הגשמית של ישראל, אזי הרבה קטגורין יעמדו כנגדה, והרי ישראל באותו הדור לא היו ראויים להגאל כמפורש בספר יחזקאל, עד שנאמר בהם "ואמר לשפך חמתי עליהם לכלות אפי בהם בתוך ארץ מצרים" (יחזקאל כ', ח).

ואכן, מפני זה לא יצאה הגאולה אל הפועל מכח הסדר הזה, הסדר של טובת ישראל, אלא שנתגלתה אז דרגה פנימית יותר, בה ישועתם של ישראל היא ישועתו של אלוקיהם והגאולה היא מטרה אלקית, היא ברית אלוקית, היא נועדה למען גילוי שם ה' בעולם ולקיום הברית עם האבות, הגאולה היא לקחת אותנו לעם ולהיות לנו לאלקים. וכנגד זה לא יוכל לעכב כל מעכב שבעולם, וכל קטרוג לא יועיל לעמוד כנגד התכנית והמגמה האלקית, וכמו שנאמר שם ביחזקאל - "ואעש למען שמי לבלתי החל לעיני הגוים אשר-המה בתוכם אשר נודעתי אליהם לעיניהם להוציאם מארץ מצרים" (ס"ט).

והנה בדורנו אנו ראינו בעינינו כיצד נתעורר הקב"ה לגאול את ישראל, להושיעם מיד אויביהם, להוציאם מארצותם ולהביאם אל הארץ, אל ארץ טובה ורחבה, אל ארץ זבת חלב ודבש. והנה התעוררות גאולה זו, בשונה ממה שראינו בגאולת מצרים, פעלה את פעולתה, ואכן יצאו ישראל מכף אויביהם, ואין עליהם

עוד שלטון זר, ויבואו אל הארץ הטובה, אל ארץ זבת חלב ודבש. אמנם אין בגאולה זו גילוי שם הוי"ה בגלוי, אין כאן גאולה ביד חזקה ובשפטים גדולים, אין כאן קיום הברית לאבות, שהרי ההבטחה לאבות הייתה מנהר מצרים ועד הנהר הגדול נהר פרת, וחלק ניכר מארץ זו עדיין ביד אויבינו, ומשאין כל ההבטחה מקוימת, גם המקצת שאכן נתקיים - אי ניכר בו שהוא קיום הברית לאבות.

ועיקר העיקרים - אין כאן עדיין "ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים", ולצערנו המצב רחוק מכדי שנאמר שנתקיים בנו "וידעתם כי אני ה' אלקיכם", שעה שרוב העם אינו יודע לקרוא 'שמע ישראל'.

אך כמו שבמצרים לא צלחה הגאולה מצד סדר טובתם של ישראל לבדו, כן גם עתה - למרות שבתחילת הדרך הייתה ישועה גדולה לישראל מצריהם ונכבשה הארץ לפנייהם, הרי שבשלב מסוים מיום ליום נדלדל הכח, ושלטון הרשע שלטון הערב רב לא די לו במלחמתו בה' ובתורתו, אלא נהפך הוא לאויב העם גם במובן הגשמי הפשוט, כאשר הוא מגרש יהודים מבתיים ומקריב חיי יהודים אך ורק למען הערך ה"מקודש" של המוסר המערבי הקלוקל, בו שוים חיי ישראל וחיי הגוי, חיי הרוצח וחיי הנרצח.

ואין לנו תקוה לצאת ממצבנו זה, כי אם בהתעוררות הקומה הנוספת, העומק הפנימי

של הגאולה, שבה נושא הגאולה הוא גילוי יחוד כבוד ה' ונתינת הארץ לישראל בתורת קיום ברית האבות, לקיחתנו לעם לה' והיותו לנו לאלקים, שבהתעוררות זו יבושו כל שנאי ציון ותשתלם גאולתנו במהרה.

ואמנם יש להתבונן, כי בהתגלות הסנה, בהתגלות הפקידה, נאמר "ויאמן העם וישמעו כי-פקד ה' את-בני ישראל וכי ראה את-ענינים ויקדו וישתחוו" (ד', נ"ב), אך בהתגלות הגאולה השלמה נאמר "וידבר משה כן אל-בני ישראל ולא שמעו אל-משה מקצר רוח ומעבדה קשה" (י', ט).

נח לו לאדם לשמוע על גאולתו הגשמית מצרה לרווחה, אך להטות אוזן לתכנית האלוקית לקחת אותנו לו לעם ולהיות לנו לאלוקים - זה אינו דבר של מה בכך. על זה נאמר שלא שמעו אל משה מקוצר רוח.

והנה בהיותנו עומדים לפני שלב הגאולה הפנימי השלם, הבה נטה אוזן, הבה נעורר בלבבנו את הרצון והחשק, את הפניה אל היעוד שלהיות עם לה' ושהוא יהיה לנו לאלקים, הבה נעורר את החיבור אל הארץ אשר נשאה' את ידו לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב, ואת השתוקקות הרצון לראות בקיום שבועה זו בשלמות.

ובקרב ישמע קול אלקינו קורא לעיני כל חי 'הן גאלתי אתכם אחרית כראשית להיות לכם לאלקים', ו"מלאה הארץ דעה את-ה' כמים לים מכסים" (ישעיהו י"ב, ט).

יהודים יקרים! עלון זה מופץ בכל רחבי הריכוזים החרדיים בארץ וכן בארה"ב. בעקבות העניין העצום שישנו בעלון והצמאון האדיר בקרב הציבור לדברי האמת בלא משוא פנים המושמעים בו, נאלצנו להרחיב את העלון ל-16 עמודים. זאת, לנוכח הביקוש הרב שהגיע מהשטח. אך דא עקא, שהוצאות הדפוס הן מרובות, ואף ההפצה בהיקף הנדרש דורשת משאבים. לאור העובדה שעלון "קדושת ציון" הפך לשיחת היום בריכוזים רבים של לומדי תורה ולנוכח ההכרח שכל המעוניין בכך יוכל לקבל את העלון באזור מגוריו, ולאור התנגדותם של גורמים שוליים אך רעשניים בשולי המחנה, נוכחנו כי אין מנוס מחלוקת העלון על-ידי תומכינו המוכנים להתמסר לעניין איש איש במקומו. אנו שואפים גם להגביר את תכיפות הוצאת העלון, להוציא עלון יעודי בשפה האנגלית הן עבור תושבי התפוצות והן לאלו שכבר זכו לעלות, להקים מערך שיעורים ברחבי הארץ, וכן לקיים פעילויות נוספות. אם פעילות

העלון והאגודה חשובה לכם ואם רצונכם לאפשר את קיום העלון ואת הרחבתו ואת הרחבת פעילות האגודה בכלל, ניתן לעזור במספר אופנים - האחד הוא להרים את תרומתכם לעניין ובכך תבורכו מהשמים! הו"ק תתקבל בברכה מיוחדת. פרט לכך, כאמור, אנו זקוקים למתנדבים בריכוזים החרדיים השונים ברחבי הארץ לחלוקת העלון. בעלי רכבים מתבקשים במיוחד להרתם לעניין, ואנו מוכנים אף לשלם למי שביכולתו לכסות אזור חלוקה באמצעות רכבו. על-מנת לתרום, על-מנת להפיץ באזור המגורים, על-מנת לפרסם בעלון, על-מנת לקיים שיעורים בנושאים הנידונים וכן לכל עניין אחר הקשור לאגודה ולעלון, ניתן להשאיר הודעה בטלפון 052-7195368 או ליצור קשר בדוא"ל yyy7@neto.bezeqint.net

כמו-כן ניתן לכתוב אלינו או להתקשר בכל שאלה שתעלה ואנו נשתדל להקשיב בתשומת לב ולהתיחס לכל פניה.

לכבוד מערכת "קדושת ציון" שלום רב,

כמי שעוקב זמן רב אחר העלון, אני מבין כי פשוט בעיניכם, שכל יהודי העולם צריכים לעזוב את מקומות מושבותיהם, ולעלות לארץ-ישראל, לקיים בגופם את מצות ישוב הארץ. ואמנם לו היי שאכן מצות ישוב הארץ נוהגת בזמננו, האם יתכן לומר שהיא תבוא על חשבון גופי תורה, וכפי שראינו בתקופה בה הגיעו לכאן קהילות קדושות וטהורות מארצות המזרח, ותחת שלטון הציונים נרמס כל זכר ממורשתם המפוארת, עד שכיום בהשראת התרבות החילונית השלטת בארץ הם ממלאים את בתי-הסוהר. הלנער הזה התפללנו? האם לא מוטב היה אילו נשארו בארצות פזוריהם והיו ממשיכים לקיים תורה ומצוות?

שלמה דינר, בני ברק.

תשובה:

נטיה טבעית קיימת בליבו של אדם לתור אחר תשובות פשוטות וחטוכות לכל השאלות. הדבר ניכר בעיקר בקרב ילדים ובני הנעורים, אשר ממאנים לקבל הסברים מורכבים, אם מחוסר יכולת הכלה ואם מחוסר אמון ומתוך תחושה, שהמשיב מתחמק משאלתם. לעיתים צודקים הצעירים, ומאחורי ההסברים הארוכים והפתלתלים מסתתרת מגמת הדחקה, אולם במקרים רבים התשובות לשאלות אכן מורכבות, ולא ניתן לתמצת את העניין במשפט מחץ אחד.

סוגיית העלאת יהודי התפוצות לארץ-ישראל אמורה הייתה להיות מהסוגיות הפשוטות והמבוארות. כל מי שפתח תנ"ך מימיו, וכל מי שמכיר את דברי חז"ל המפליגים בשבח ישיבת הארץ - אין בליבו כל ספק באשר ליעודו של עם ישראל כאומה על אדמתה וליעודו של כל יחיד מהאומה. יעוד זה אינו נמצא בארה"ב, בצרפת או באנגליה. הוא נמצא כאן, בארץ ה'. מה שמסבך את השאלה הוא השלטון החילוני, אשר עושה כל שביכולתו עלי-מנת לחלן את ציבור יראי ה', ואשר יודע לנצל את כחו בעיקר נגד חלשים, וכפי שהתבטא בשואה הרוחנית של יהודי ארצות המזרח, אשר התרחשה כאן בשנותיה הראשונות של המדינה. ואכן צודק השואל בהנחת היסוד, ולפיה כאשר עליה לארץ ישראל כרוכה בעזיבת התורה והמצוות, אזי מוטב לוותר על אותה עליה, על-אף החשיבות האדירה של מצות ישוב הארץ. ארץ-ישראל נתנה לעם ישראל עלי-מנת שיקיים בה את מצוות הבורא, כפי שמובא אינספור פעמים בתנ"ך, ועל-כן לא יתכן שהביאה לארץ תהיה כרוכה בעזיבת התכלית של אותה ביאה.

מהאמור לעיל נראה, כי אכן צדקו אלו הטוענים שמוטב היה להשאיר בחו"ל את יהודי ארצות המזרח, וכן את יהודי אירופה עוד מלפני קום המדינה, אשר עזבו קהילות מפוארות בהן כהנו גדולי עולם והלכו לקיבוצים שונא-ידת. אולם עיון מדוקדק במציאות ההיסטורית יוכיח, כי הדברים אינם כה פשוטים, ושאותה התרפקות נוסטלגית על הגלות מקורה בחוסר ידיעה במקרה הטוב, ובחוסר תום לב ואינטרסים זרים במקרה הפחות טוב.

נתחיל באירופה. מעדויות היסטוריות מהימנות בנות התקופה אנו למדים, כי אחר שמקלפים את שכבת הנוסטלגיה והתעמולה,

מתגלה בפנינו תמונה עגומה ביותר. אנו אמנם רגילים לסיפורים מרטיטים על ישיבות אירופה ועל גדולי ישראל שהקימו אותן וכהנו בהן, אך זאת יש לדעת, כי מספר הלומדים באותן ישיבות כולן היה זניח ביותר ביחס לכלל האוכלוסייה. די אם נביא לדוגמא את העובדה, כי בחורי הישיבות היו נקראים על שם עירם - הסטייפלער לדוגמא - כדי להורות על כך שמעטים מאד באו מכל

עיר ועיר. מחוץ לעולם הישיבות, לעומת זאת, שררה בוקה ומבולקה. ככל שחלפו השנים מאז הריסת הגטו היהודי ומתן האפשרות ליהודים להשתלב בחברה הכללית, הלכו והתרבו חילולי השבת, נישואי התערובת ושאר תופעות המעידות, כי שמירת המצוות באירופה הייתה במצב מחריד, כאשר המגמה כלפי מטה. הגר"ש פינקוס זצ"ל, אשר לא חשוד על אהדה יתרה לתנועה הציונית בלשון המעטה, העיד בשם חמיו, שכבוד בחורי הישיבה היה בשפל ממש, עד ש"אם היה בחור ישיבה עומד בתור למכולת ואיתו שפחה כנענית, היו מקדימים אותה לפניו". הוא הוסיף ואמר, כי המצב היה כה גרוע, עד שה' שרף את הכל כדי להקים את עולם התורה מחדש! בוינה בירת אוסטריה רק רבע מהיהודים מלו את בניהם; נתון מזעזע זה משקף את האוירה של אותם ימים בכל רחבי אירופה. אכן, אנשי העליות הציוניות באו לכאן תוך מרד בה' ובתורתו ושאלו להקים חברה הבנויה על ערכי החומרות של התנועה הסוציאליסטית, אולם הדבר כלל לא נבע מציונותם. ההפך הוא הנכון - את אותם ערכים פסולים ינקו באדמת אירופה הטמאה, ואם משהו בכל זאת השאיר אותם בכלל ישראל וגרם לכך שלא יתבוללו בעמים - היה זה הקשר לארץ-ישראל.

בארצות המזרח, ניתן היה לחשוב, שהמצב היה שונה. אולם עיון מדוקדק מלמד, כי אותה מגמה שתוארה באירופה פשתה גם לעבר ארצות צפון אפריקה והמזרח התיכון. חברת כ"ח יסדה בתי-ספר של "אליאנס" במרוקו ובתוניס, שם החדירו לצעירי הצאן היהודי את התרבות הצרפתית הטמאה, תוך שהם מבטיחים להורים התמימים כי ילדיהם ילמדו תורה ויקיימו מצוות. בארצות אלו, בניגוד לאירופה, אפילו לא היה עולם ישיבות שינסה להתמודד נגד מגמות החילון וההשכלה, ואחד מגדולי רבני מרוקו תיאר, שבכל מרוקו כבר לא נמצאה אשה

יהודיה שהלכה בכיסוי ראש! כל התיאורים על דורות של יהודים יראים ושלמים העובדים את בוראם, נהנים מיגיע כפיהם והולכים לשמוע שיפור מהרב - תיאורים אלו נכונים לתקופות מוקדמות יותר. בשנים האחרונות של גלות צפון אפריקה, כמו גם עיראק, פרס וכיצא במקומות הללו - כבר החלה להתרחש השואה הרוחנית, שכלתה את יהדות ספרד. מה שעשו כאן הציונים ליהודים שעלו מארצות ערב הוא כתם שלא ינוקה לעולם - שואה של יהודים כנגד יהודים, אשר כל שומעה תצלנה שתי אוזניו - אך את האמת יש לדעת, כי התהליך החל עוד בחו"ל, ובואם ארצה של אותם יהודים לא הוא שגרם להשמדתם הרוחנית. אדרבה, תנועת התשובה, שבעשרות השנים האחרונות תפסה תאוצה בעיקר בקרב בני עדות המזרח, לעולם לא הייתה מצליחה אילו נשארו אותם יהודים בגלות. היהודים מצפון אפריקה שנשארו שם או שהגרו לצרפת ולשאר מדינות ששאו חילונים, כשרבים מהם מתבוללים באחוזים מבהילים כמו בקרב כל יהודי אירופה וארה"ב.

ניתן להצביע על עדה אחת יוצאת דופן, והיא יהדות תימן, אשר לשם לא חדרה ההשכלה, ואכן לגביהם יש מקום לדון אם מוטב היה שישארו שם מאשר שיבואו לכאן להשמדה רוחנית תחת השלטון החילוני. ואמת היא, שכיום נראה, כי אין כל עתיד פיזי ליהדות שם. ואמנם כבר שנינו, שגדול המחטיאו יותר מההורגו, אלא שיש לדון אם בכל זאת ניתן היה להתעקש ולעמוד על עקרונות היהדות כאן, מה שלא ניתן היה לעשות שם, והדבר צריך הכרע. עצם זה שכלפי עדה זו היו צריכים הרשעים לנקוט בברוטליות מיוחדת ולחטוף את ילדיהם, ולא הסתפקו בדרכי הפיתוי והשקרים שנקטו כלפי עולים תמימים מארצות המזרח האחרות - עצם זה מעיד על חוסנה של אותה עדה, אולם כאמור - בשורה התחתונה לא ראינו ששפר גורלם של הנשארים בגולה אף בארץ זו.

השורה התחתונה, שהקב"ה מחסל את הגלות כפי שהבטיח עלי-ידי נביאיו, והמקום היחיד בו ניתן לשרוד הן פיזית והן רוחנית הוא ארץ-ישראל. הנסיון להשמיד רוחנית עדות שלמות ולנצל את חולשתם הטבעית של העולים החדשים הוא פרק אפל בהיסטוריה של מדינת ישראל, שאל לנו להתעלם ממנו, ויש לזעוק ולהתריע מעל כל במה על מה שנעשה ועל מה שעדיין עלול עוד להיעשות, אך עם זאת יש לדעת, כי אין מנוס ליהודי אלא לעלות לארץ-ישראל וכאן להלחם על קיום הדת הן במישור הפרטי והן במישור הלאומי.

בגליונות האחרונות תואר נסיונו של ענק הרוח הגאון ר' עקיבא יוסף שלזינגר זצ"ל לכוון כאן ישוב יהודי על טהרת הקודש עם מוסדות שונים ומגוונים, אשר למעשה הייתה זו תכנית להקמת מדינה יהודית אמיתית בארץ-ישראל עשרות שנים לפני הרצל. אילו השכיל קהל יראי ה' לשעות לעצתו של אותו ענק, אילו אותם אנשים קטנים שרדפו אותו היו מכירים בגדולתו ובצדקת דרכו - השאלה הזאת לא הייתה נוגעת למעשה, והיו כולם יודעים, כי ארץ-ישראל, מלבד היותה ארצנו המובטחת שכרתנו עליה ברית עם ה' - היא המקום הטוב ביותר מבחינה רוחנית עבור כל יהודי. בשל אותה קשיות עורף וקטנות מוחין, אנו נאלצים ללמוד את אותה אמת בדרך הקשה. ■